

Kugbɔmpɛɛpɛɛkaau kun Pɔɔl ɲmàñ ki tū

Kɔranti *yabee*

Tibɔkilkaal

Pɔɔl nín cōm̄ ki tún Unimbɔti tundi nliliitiiminee, u nìn kāl Greeki yab tiŋki kin bi yî Kɔrantee poon iŋmal saalku nì ita ní. Bin nìn bí Kriisitoo nikitil din u nìn náań niinee nìn sá bin kaa sá Juuda yabee ní. Baa nìn tí sá bigaajab mun.

Kɔranti tiŋki nìn cáá meelab yulilaŋki, an puee kì nìn cáá tigaajati tikpil. Dibàntil nìn cōm̄ kitiŋee poon tiŋan, ní animbikɔntigbiil nìn bí ní biciŋfi-tiibi kitiŋi bí ní inimbɔtijaam yíri yiri mun bí. Ama ajɔkɔntuun mun nìn gbóotì niin. An puee an nìn pɔɔ ki tū bin nìn fōō Kriisitoo ki kíf ki bí tín gbanti kɔkɔ kansikinee. An pu ní an nìn sá Pɔɔl nlandɔkɔ u dàkafi kaa gèèh.

Pɔɔl nín yíki kitiŋ gbantin ki búntèe, u nìn gbìl ɲfunyɔm kupaau tibɔkpitil tikpil tin nìn bí jítí Kriisitoo nikitij gbanti kansikinee. An yānti Pɔɔl ɲmàñ-bi tigbɔn tinaa, tili ká Dipoompɔndi poon, ní tili tin kíhee pu ní u sòoñ 1 Kɔra 5.9-13 nì 2 Kɔra 2.3, 7.8. Tigbɔn tili gbanti tín wáŋkì. Tigbɔn tili tin bí Dipoompɔndi poonee, u ɲmàñ-tì ɲyunti ɲun u nìn yíki ntataatiim ki cōm̄ ki tún Unimbɔti tundee. Kupeepɛɛkaau, Eefeesi tiŋkin ní u nìn bí ki ɲmàñ-ku (kpèè 1 Kɔra 16.8), ní ki bí Eefeesi áá Maseeduwaan ní ki ɲmàñ kuliliitiu.

Kugbɔmpɛɛpɛɛkaau kun u ɲmàñ ki tū Kɔranti yabee poonee, u nín jáam-bi ki pàkà Unimbɔti u-ɲanti pu ki dóòyee (1.1-9), Pɔɔl tükü Kɔranti yab yii bí pɔɔñ kí já kí pɔɔkiñ digàntil (1.10–4.21), kí nyānti ajɔkɔntuun bi-nikitil kansikin (ayil 5) ní kí gbèèñ kí taa ti yíin bi-nabiyaamu ibeeyiin bin kaa nyí Unimbɔtee cee (6.1-11). U gítí cánti ki tükü-bi Kriisitoo yab nín máań kí dū bi-wunti kí tɔ atuun ɲiŋyee (6.12-20). Mìn boonee ní u kíf Kɔranti yab nín bālifi-u tibɔti tiŋyee:

- Ticati ɔti (ayil 7),
- Tiwaatootinan ɔti nì mbimbim min Kriisitoo yɔu máań kí nìn cáá kí dūú dī nì tin nyáń ti-ba nì dinimbɔtinoolee (8.1–11.1),
- Kriisitoo yab kitiŋi kpāfitam nì ti-Dindaan jikaati ɔti (11.2-34),
- Círcir Fam nín pūñ dipɔl diŋyee (ayil 12–14),
- bitaŋkpiibi fikititam ɔti (ayil 15).

Kugbɔɲuee kúnti nì ibɔkaan iba (tootoo un bi bíi tòòyee nì Pɔɔl nín ɔnti kí tɔ atuun ɲiŋyee...) nì ijaam (ayil 16).

Tibɔti tin binib pée kánti bi-maŋfal wiŋyi poonee puee, Pɔɔl kaa sòoñ ki pɔñ ún u-ba. U dàkà yii unil yaa yú nì Unimbɔti deedeeyee, u làá ɲmā kí nyā tibɔti gbantin. Kunabitiiu neendi jítiñ tin kɔkɔ kíhee (ayil 13).

Ijaam

1¹An sá man Pɔɔl un Unimbɔti là ki yíín-mi m̄ n̄n sá Yeesu Kriisitoo kpambalee n̄ ti-nabiki Sɔsteen di jáám-ni^a.

²M ɣm̄n̄ kugbɔŋu nee ki t̄i nimbi Unimbɔti nikitil din bí Kɔranti^b, Unimbɔti lúti-ni ní n̄n sá u-yab Yeesu Kriisitoo puee. U yíín-ni ní n̄n bí circir, ni n̄ bin kɔkɔ bí báà laakin ki jáám ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo bi-Dindaan un sá ti mun Dindaanee. ³Ti-Baa Unimbɔti n̄ ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo n̄ ɣá-ni tiŋan kí t̄i-ni ɣgbansɔŋfi.

Tiŋan tin ti fōo Kriisitoo ceeyee

⁴M jáám m-Nimbɔtiu múmul ni-pu, tiŋan tin u ɣá-ni Yeesu Kriisitoo puee. ⁵Di sá Kriisitoo pu ní u ɣá-ni tiŋan kɔkɔ, ki yānti ni gb̄l̄ ki bée u-bɔti taapu kɔkɔ ki ɣūn̄ kí sòon-ti mbaamɔmin. ⁶Kriisitoo bɔti tin ti cáan̄ ki sòon̄ n̄ nee, ni fōo-ti ki ɣúb-ti tiŋan pu. ⁷M̄n̄ pu ní nimbi bin k̄a ki cí ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo gítintamee, Unimbɔti pú-ni u-pɔtam kɔkɔ, báà miba kaa lóò-ni. ⁸Unimbɔti gbanti di làá ɣúb-ni mm̄ntiimin kí tin cáá kátí-ku án n̄n làá ɣá pu ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo yaa láa gítínee, bí taa láa ká ni-pu ikpiti ibee. ⁹Unimbɔti yaa pōon̄ puee, see ú ɣá m̄n̄, an di sá yii u yíín-ni yii ni n̄ u-Jipɔɔn̄ ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo n̄ ɣá ubaanti^c.

Digàntil kó Kriisitoo nikitil kansikin

¹⁰Nnabiyaamu, n̄ ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo yindi puee, m gbàam̄-ni, ní n̄n pēēmaan kinyɔkɔ, digàntil n̄ taa n̄n bí ni-kansikin. N̄n̄ pēēmaan kinyɔkɔ mm̄ntiimin, ni-kɔkɔ bɔti n̄ n̄n sá tibaantiil, ni-landɔkɔi mun n̄ n̄n pēē. ¹¹Di sá yii m-nabiyaamu, Kloowee dican̄kun yab biba d̄m̄iñ ki tükū-mi yii kujaau bí ni-kansikin. ¹²Kun pu m li mimmee di sá m gb̄l̄ yii ni-kansikin biba li yii b̄iñ nóo Pɔɔl ní, ní biba mun li yii b̄iñ nóo Peetroo, ní biba mun li yii b̄iñ nóo Kriisitoo ní. ¹³Mimmee, ni dākafi yii Kriisitoo yākat̄i u-ba ajan kupaauaaa? Áá Pɔɔl ní bi kpáá ndɔpuntikaa pu ki t̄i-ni ní? Áá Pɔɔl yindi pu ní bi fūl-ni Unimbɔti nyim ní?

¹⁴M jáám Unimbɔti m n̄n kaa fūl ni-kansikin báà ubɔ nnyimee, asee Kriisipusi n̄ Gaayusi baba^{ee}. ¹⁵An puee ni-kansikin ubɔ kaa ɣūn̄ kí li yii man yindi pu ní bi fūl-u nnyim. ¹⁶Tiŋman! M tētí yii m n̄n fūl Steefanasi n̄ u-dican̄kun yab Unimbɔti nnyim. M yaa gítí fūl biba muɔɔɔ, maa ti nyí. ¹⁷Di sá yii Kriisitoo kaa túnní-mi m̄ n̄n fūl binib Unimbɔti nnyim, ama u túnní-mi m̄ sòon̄ u-Bɔm̄ntiiti ní. Maa làá dū binib ciŋyi ní kí sòon̄ an bɔti. M yaa ɣá mimmee, m làá yant̄i kun pu Yeesu Kriisitoo kp̄i ndɔpuntikaa puee n̄ ɣá fám dee.

Yeesu Kriisitoo di sá Unimbɔti pɔŋŋu n̄ u-ciŋŋu

¹⁸Kun puee ti n̄n sòon̄ yii Kriisitoo kp̄i ndɔpuntikaa pu kí f̄i binibee, an sá tiwaatibɔti ní ki t̄i bin bí diwan̄kil san̄ŋu poonee. Ama ní ki sá Unimbɔti pɔŋŋu ki t̄i timbi bin bí difiil san̄ŋunee, ¹⁹kii an n̄n ɣm̄n̄ Unimbɔti gbɔŋku poon puee yii:

«M làá kúntí bicin̄fitiibi ciŋyi ní kí n̄aān̄ binyiliibi nyil.»

²⁰Niinee uciŋfiti, áá unyil gítí cáá tilati? Bin bí duulinya poon ki kpākantée bí la? Unimbɔti dākā yii duulinya yab ciŋŋu sá kuwaa-tiiu níf.

²¹Di sá yii duulinya n̄ u-ciŋŋuee, waa ɣún̄ ki bée Unimbɔti n̄ u-ciŋŋu. An pu ní an fāat̄i Unimbɔti n̄ d̄i tibɔti tin ti sòon̄ bi cáa yíi tiwaatibɔti nee pu kí f̄i bin fōo-u ki kíyee. ²²An yaa sá Juuda yabee, b̄iñ nyàab̄ bí ɣá maamaacib bí ká án n̄n sá-bi kudaan̄ŋu, ní Greeki yab b̄iñ nyàab̄ iciin. ²³Ama ní timbee, Kriisitoo un bi kpáá ndɔpuntikaa puee bɔti ní ti sòon̄. An botee di làkantí Juuda yab, ní ki sá bin kaa sá Juuda yabee cee tiwaatibɔti. ²⁴Ama Kriisitoo di sá Unimbɔti pɔŋŋu n̄ u-ciŋŋu ki t̄i binib bin Unimbɔti yíínee, bin sá Juuda yabee n̄ bin kaa sée. ²⁵Di sá yii tin tin Unimbɔti ɣá binib cáa yíi tiwaatibotee jítiñ binib ciŋyi, ní tin u ɣá binib kp̄éé yii an sá iwɔfee p̄ɔɔ ki jítiñ binib.

²⁶Nnabiyaamu, kp̄èēmaan nimbi dikitil din Unimbɔti yíínee, bin

binib yíi bicin̄fitiibee, n̄ biyidambi, n̄ agaajabil kaa wíki ni-kansikin. ²⁷Ama Unimbɔti lēē kun ní duulinya yíi kuwaatiuee ní ki dūu k̄on̄ bicin̄fitiibi icoo, ní ki lēē kun duulinya yíi iwɔɔfee ní ki dūu k̄on̄ bipɔɔbi icoo. ²⁸U lēē tiwan̄ tin bi kp̄éé ki s̄iñk̄iñ kaa dūu yíiñ tibe, tin kaa p̄éé bí tibanee ní u dūu s̄intiñ tin bi wāl̄ yii t̄i bí tibanee taapu taapu. ²⁹U ɣá m̄n̄ unil báà ubɔ n̄ taa gāa u-bindi Unimbɔti nimbiin. ³⁰Di sá yii ún̄ Unimbɔti di yānti ní ni n̄ Yeesu Kriisitoo ɣá ubaanti. U yānti Yeesu kp̄ant̄i timbi ciŋŋu. Kriisitoo pu ní ti kp̄ant̄i deedeedambi Unimbɔti nimbiin ki bí circir, u fōo-ti ki líf. ³¹An pu ní an ɣm̄n̄ Unimbɔti gbɔŋku poon yii: «Sii un yaa làá gāa a-bindee n̄ gāa ti-Dindaan n̄n ɣá tiŋyee puɣ.»

Tibɔti tin Pɔɔl sòon̄ee: Kriisitoo dɔpuntikaaŋu

2¹Nnabiyaamu, m n̄n n̄n d̄m̄iñ ni-cee ki sòon̄ n̄ ni Unimbɔti bɔti tin bí dibalinee, maa n̄n dū anyɔɔbuŋkpaanaaa, kaa n̄n tí dū binib ciŋyi ní ki sòon̄ n̄ ni. ²M lēē yii maa làá sòon̄ ni-kansikin báà tiba n̄ tiba, an yaa kaa sá Yeesu Kriisitoo un bi kpáá ndɔpuntikaa puee bɔti. ³An pu ní m kāl̄ ni-kansikin kii uwɔfee n̄ tifaandi yókó yɔkɔ^{gb}. ⁴Unimbɔti bɔti tin m n̄n cáan̄-nee n̄ min min m n̄n dākā-ni tibɔti gbantee kaa n̄n nyánní binib ciŋyi dākatamin, ama an n̄n sá Unimbɔti Fam pɔŋŋu

^a 1.1 Sɔsteen: kp̄èé Atuun 18.17.

^b 1.2 Kɔranti: kp̄èé Atuun 18.1.

^c 1.9 Dūu ɣm̄nt̄i n̄ Ditee 7.9.

^d 1.12 Apooloosi: kp̄èé Atuun 18.24.

^{ee} 1.14 Kriisipusi: kp̄èé Atuun 18.8. - Gaayusi: kp̄èé Atuun 19.29.

^f 1.20 Dūu ɣm̄nt̄i n̄ Yees 44.25.

^g 1.31 Kp̄èé Yeer 9.23.

^{gb} 2.3 Dūu ɣm̄nt̄i n̄ Atuun 18.9.

tundi ní. ⁵Mimnee ni-fookiiu kaa cɔ́ binib ciɔ́nyi pu, ama Unimbɔ́ti pɔ́ŋɔ pu ní an cɔ́.

Unimbɔ́ti ciɔ́ŋɔ

⁶An puee bin béè nnimbɔ́tisan mmɔ́ntiiminee, iciin ní ti dàkà-bi. An kaa nìn sá duulinya yab ciɔ́nyi, kaa tí sá ipɔ́ŋkpiti in jín abee duulinyan ki làá dāá kúntée ciɔ́nyi. ⁷Timbee, Unimbɔ́ti ciɔ́nyi in nìn bí dibalinee pu ní ti sòòh. Unimbɔ́ti nìn péee lēē-i ki yóòh-ti án nìn sá ti-nyooti ki wāatì ní ki nín náań duulinya. ⁸Duulinya bɔ́tiibi báà ubɔ́ kaa ɔ́nún ki béè Unimbɔ́ti ciɔ́nyi gbanti. Bi yaa bàà nìn béē-i, baa bàà nìn kpáà ti-Dindaan tinyooldaan ndɔ́puntiaka pu. ⁹An bí kii Unimbɔ́ti gbɔ́ŋku poon nín ɔ́māń puee yii: «Tin unil nimbil kaa kée, nì tin u-tafal kaa gbílee, nì tin unil kaa dākafi ki kée, tìn ní Unimbɔ́ti bɔ́nti ki yóòh bin néēń-uee!.»

¹⁰Di sá yii timbi ní Unimbɔ́ti dī u-Fam pu ki dàkà-ti abɔ́ɔn gbanti. Di sá yii Unimbɔ́ti Fam gbanti di ɔ́nún kí béé tin Unimbɔ́ti cááyee, ki kpáań tin bí dibalin poon poon kábuee. ¹¹Ulanil ni-kansikin di ɔ́nún kí béé u-juti landɔ́kɔ́ŋu? See ún u-ba fam min bí u-nee di ɔ́nún kí béé kun u sée. Míń mbaantiim ní ubɔ́ kaa ɔ́nún kí béé Unimbɔ́ti landɔ́kɔ́ŋu, see Unimbɔ́ti Fam di ɔ́nún kí béé u-landɔ́kɔ́ŋu. ¹²Timbee, an kaa sá duulinya Fam ní ti fōō, an sá Unimbɔ́ti di tī-ti u-Fam, án nín làá

ɔ́nún pu tí béé tɔ́ŋan tin kɔ́kɔ́ Unimbɔ́ti ɔ́nún-tee. ¹³An puee, anyɔ́ɔbun ɔ́nún ti cáa sòòh kaa sá binib nín dàkà iciin ɔ́nyee nyɔ́ɔbuŋɔ, ama an sá anyɔ́ɔbun ɔ́nún Unimbɔ́ti Fam tī-tee ní ti cáa sòòh ki bɔ́bití ibaamɔ́n in nyēēń Unimbɔ́ti Fam nee ki tükù bin cáá Unimbɔ́ti Famee.

¹⁴Unil un dàkafí nniyaamin ɔ́manɔ́mee kaa ɔ́nún kí fōō ibaamɔ́n in Unimbɔ́ti Fam sòòh. Úń ceeyee, an sá tiwaatibɔ́ti ní. Waa ɔ́nún kí fōō-ti, kun puee Unimbɔ́ti Fam baba di yàntì unil n ɔ́mā kí béé kí gàntì. ¹⁵Unil un cáá Unimbɔ́ti Famee di ɔ́nún kí nìn nyí tikɔ́kɔ́ ki gàntì, ama ubɔ́ kaa gbíl ún bɔ́ti taapu kí gàntì. ¹⁶Kii Unimbɔ́ti gbɔ́ŋku poon nín lī puee yii:

«Ŋma di nyí ti-Dindaan landɔ́kɔ́ŋu?

Ŋma di ɔ́nún kí sãŋkì-w?»

Ama timbee, ti cáá Kriisitoo landɔ́kɔ́ŋu ti-ni.

Unimbɔ́ti tɔ́ntɔ́nliu tundi

3 ¹Nnabiyaamu, m nín dómíń ni-ceeyee, maa ɔ́nún ki sòòh nì ni kii m nín sòòh bin cáá Unimbɔ́ti Famee puee, ama m sòòh nì ni kii binib bin dī duulinyee ní, kii bin sá mbiyaapɔ́mu Kriisitoo saŋɔ́ puonee. ²An puee m tī-ni nnaabiim, an kaa sá tijin tin pōō naa ɔ́nún-tee^k. Áli gba ki dāa sāa nìn díhēe, naa ɔ́nún tin pōōyee, ³kun puee ni dáá bí kii duulinya nib nín bí puee ní. Di sá ɔ́nyunti ɔ́nún ní ipoompoon nì kuni-kpɔ́ŋkpɔ́kɔ́ dáá bí ni-kansikinee,

an dàkà yii ni sá duulinya yab dee ki ɔ́nún nniyaamin. ⁴Ni-kansikin biba lì yii bíń sá Pɔ́ɔl yab ní, ní biba mun lì yii bíń sá Apooloosi yab. Ni yaa bí ɔ́nún mimnee, naa bí ɔ́nún nniyaamin deeee?

⁵Ŋma di sá Apooloosi? Ní ɔ́nún di sá Pɔ́ɔl ní? Ti sá Unimbɔ́ti tɔ́ntɔ́nliibi bin pu ni dī ki fōō Unimbɔ́ti ki kíyee ní. Unimbɔ́ti di yākatì min sá tí ɔ́nún ki tī-ti. ⁶Man búl ní Apooloosi yāań nnyim, ní Unimbɔ́ti yāntì an nyáń ki wíiń. ⁷An puee, an kaa sá un búlee di sá tiba, kaa tí sá un yāań nnyimee di tí sá tiba, ama Unimbɔ́ti un yāntì an nyáń ki wíiń baba di sá tiba. ⁸Un búlee nì un yāań nnyimee ɔ́mā ní. Unimbɔ́ti dāa pà-bi bi-tundi dīn bi túnee nín máań puee ní. ⁹Kun puee ti nì Unimbɔ́ti di pēe ki tūń ditundi.

Nimbi di sá u-saaku, ní ki sá u-diiku. ¹⁰Diyimɔ́ɔl dīn Unimbɔ́ti pú-mi m nìn sá udimakpaan un cáá iciinee puee, m bíl kudiyee nyeel ní ubɔ́ n dāá mā kí tɔ́kɔ́ń, ama báà ɔ́nún n béé u nín māā ki tɔ́kɔ́ntí puee. ¹¹Bi còòh kudii ki bíl, kún di sá Yeesu Kriisitoo. Báà ubɔ́ kaa ti ɔ́nún kí còòh kupɔ́ŋu. ¹²Biba làá dū sindaariya ní kí mā kí tɔ́kɔ́ń, ní biba n dū animbil kúti kí mā, ní biba n dū atãŋkpanyaan kí mā. Ama biba mun làá dū idɔ́, biba n dū ikpaŋkpaan, biba n dū timool kí mā kí tɔ́kɔ́ń. ¹³Un yaa dū kun ní ki máń ki tɔ́kɔ́h kudiyee puee, daliŋkin Unimbɔ́ti làá dāá sòòh binib bɔ́tee, yaadal ní báà ɔ́nún tuuŋɔ dāa nyēē

mpaampiin pu. Di sá bi làá dāá dū báà ɔ́nún tuuŋɔ ní kí ɔ́nún ɔ́nún. Ŋnmi ní bi làá dāá dū cɔ́ŋkì báà ɔ́nún tundi kí béé di nín sá diŋyee. ¹⁴Sii un di yaa dū kun ní ki máń ki tɔ́kɔ́h kudiyee pu ní ɔ́nún kaa wūnee làá dāá fōō a-paati. ¹⁵Ama un cee ní ɔ́nún yaa wūnee, asaluu gbáń udaan dee. U làá dāá ká difiil, ama an dāa sá kii unil diiku nín fōol pu ú sãh kí nyā kaa báb tiba puee ní.

¹⁶Naa nyí yii ni sá Unimbɔ́ti diiku ní u-Fam kòò ni-naaa? ¹⁷An puee, unil yaa kòh Unimbɔ́ti diiku tijkɔ́ndee, see Unimbɔ́ti n dāá dáal udaan tafal, kun puee Unimbɔ́ti diiku bí circir ní, ní nimbi di sá kudii gbanti.

¹⁸Ubo n taa kīil u-ba. Un yaa bí ni-kansikin ki dàkafí yii u cáá duulinya ciɔ́nyee, ú kpántí ugbaan kí ɔ́mā kí ká iciin in nyēēń Unimbɔ́ti ceeyee. ¹⁹Kun puee duulinya ciɔ́nyi sá Unimbɔ́ti cee digbaandi ní. Míń ní an ɔ́māń Unimbɔ́ti gbɔ́ŋkun yii: «Unimbɔ́ti gīntí bicɔ́ŋfitiibi ciɔ́nyi ní ki fātī cáa cútí-bi.» ²⁰An gíti tí lī yii: «Ti-Dindaan nyí bicɔ́ŋfitiibi landɔ́kɔ́, ki nyí i nín sá fámeek^p.» ²¹An puee, an kaa sá ubɔ́ pu ní ni làá nìn gá ni-biŋɔ, kun puee nimbi di yì tikɔ́kɔ́: ²²an yaa sá Pɔ́ɔlāaa, Apooloosāaa, Peetrooyāaa, an yaa tí sá duulinyāaa, dimaŋfalāaa, ɔ́kúmaa, an yaa tí sá tiwan tin bí kɔ́ŋkɔ́nneeyāaa, tin bí ki dōòneeyāaa, nimbi di yì tikɔ́kɔ́, ²³ní Kriisitoo yì nimbi, ní Unimbɔ́ti yì Kriisitoo.

ⁱ 2.9 Kpèè Yees 64.3, 52.15.

^j 2.16 Kpèè Yees 40.13.

^k 3.2 Dūú ɔ́māntì nì Eebru 5.12-13.

^{kp} 3.20 B. 19: Yoob 5.13. - B. 20: Ilan 94.11.

Kriisitoo kpambaliŋ

4 ¹Míñ puee ní nīn nyí yii tí sá Kriisitoo tɔntɔnliibi bin bin ní Unimbɔti dū u-bɔbalkaati ki ɔ́ ɔ́ ti-ɔ́aan tí sòoñee ní. ²Bi yaa dū ditundi ki ɔ́ a-ɔ́anee, tin bi kíñ ki kpèé a-ceeyee di sá á tɔ́ ditundee bí béé a-baamɔnyi. ³Mamee, nimbi di yaa bíi sòoñ m-bɔtaaa, an yaa tí sá bibɔsoonliibaaa, tīñ kaa ká-mi. Man m-ba kaa tí bíi sòoñ m-ba ɔ́ti. ⁴Ibaamɔn, m-pɔbil poonee maa gbīl yii m ɔ́a tiba, ama míñ di kaa dákà yii maa ɔ́a tiba. Ti-Dindaan di sá un sòoñ man ɔ́tee. ⁵An puee ní taa sòoñ ubɔ ɔ́ti kí nīn cí nyunti ń bàñ. Ní taa sòoñ ubɔ ɔ́ti kí nīn cí nyunti ɔ́n ti-Dindaan làá bàñee. U yaa láa bāañee, u làá yàntí ɔ́walifi ń ɔ́míntí tin bál dibɔmbɔndinee kí nyántí binib landɔkɔi mpaampiin pu. Niin ní bàá ɔ́ma dāa fòól kupampakau kun u máañee Unimbɔti cee.

⁶Nnabiyaamu, m dū man nì Apooloosi ɔ́ti tin m sòoñee ki dákà kí cántí-ni tibɔti ní. Ní bífi man nì Apooloosi cee min ni máañ ní nīn bée kí taa lákatí tin bi ɔ́māñ Unimbɔti gbɔŋku poonee pu. Ní taa ɔ́a dilambil kí lēē ti-kansikin ubɔ, kí bí yii ún di sá tiba kí kpèé un kíñee fám. ⁷Ŋma di yòoñ-si yilpu ní a jítiñ a-juti ní? Tin a cááyee Unimbɔti di kaa tī-saaa? Kín Unimbɔti di yaa tī-si ní, ba pu ní a cáá dilambil kii ubɔ di kaa tī-see?

⁸Ni pūti kpáaa ká tin kɔkɔ ni lèe! Ki pūti kpáaa kpánti bigaajab ki kpánti bibɔtiibi timbi boon! Ni yaa bàá lafun kpánti bibɔtiibi ti mun

ń bàá dāá kūtì ni-pu, an bàá ɔ́ñ! ⁹An bí-mi kii Unimbɔti gíñ timbi akpambal boon binib kansikinee ní. Ti bí kii binib bin bi làá kpɔ́ kunipaaun nimbiinee, kun puee ti kpánti tinimbikɔntiwan ní duulinya nì ituun nì binib kpèé. ¹⁰Kriisitoo puee, timbi kpánti biwaatiibi ní, ní nimbi nín fòo-u ki kífi puee, ni kpánti bicinfiitiibi. Míñ ní timbi sá ɔ́wɔsɔfimu ní nimbi sá bipɔɔbi. Binib kpèé timbi fám ní ki tì nimbi jilma. ¹¹Áli ki dāa sāa nyunti ɔ́n poon ti bí nee ti gbínti ki bí ki jīñ ɔ́kùm nì nnyinyoo falaau. Taa cáá tiwampeɔŋkaal, ní bi gbāa-ti ní ti tú ki yīñ ajan kɔkɔ pu. ¹²Míñ boonee ti tūñ atuun ki gí kí ɔ́mā kí ká tiba kí jī. Bi yaa sī-tee, timbi mēē Unimbɔti ń biñ bi-pu. Míñ ní bi yaa sàantí-tee ní timbi jīñ bi-pu kimɔtii. ¹³Bi kúŋfí ti-boon ní timbi sòoñ-bi tin mōee, áli nīn díñee, bi kpèé-ti kii duulinya tampummotee ní, a li kii tiwanɔkpitil tin kaa bí tibanee. ¹⁴Maa ɔ́māñ tibɔti nee kí kòñ-ni icoo, ama kí kpāafi-ni kii ni nín sá m-biyaamu m nēē-ni puee ní. ¹⁵Bāa binib kutukub saalaa di yaa làá kpɔ́otī-ni nnimbɔtisan poon, ni-baa làá nīn pēe sá ubambaanti ní. Ní nīn nyí yii man di sá ni-baa, kun puee man di cáañ Tibɔmɔntiil ki sòoñ nì ni, ní ni fòo ki kífi. ¹⁶An puee, m bálifi-ni yii ní fòo man bimbim kí nīn ɔ́aañ man nín ɔ́aañ puee. ¹⁷An pu ní m dū m-jipɔɔn Tiimotee^m un sá m-bineeŋkaaki ki yú deede ti-Dindaan saŋŋunee ki túnni ni-cee. U làá téetí-ni man

nín dī Kriisitoo saŋŋu miŋyee, kii m nín dákà Kriisitoo nikitij kɔkɔ kansikin puee.

¹⁸Ni-kansikin biba nín dákafi yii maa ti làá gítiñ ni-ceeyee puee, bi bí ki yòontí bi-ba yilpu. ¹⁹Ama ti-Dindaan yaa là, an kaa làá ti yúntí, m làá dāañ ni-cee. M yaa láa bāañee, an kaa dāa sá bilambidambi gbanti nyɔɔbuŋŋi ní m làá pīlifi, ama tin bi ɔ́ñ kí ɔ́ee ní m làá kpèé. ²⁰Di sá yii Unimbɔti Beel kaa sá nì anyɔɔbun ɔ́manijma, an sá Circir Fam nín tì unil mɔn ú ɔ́a kúnkúnnyee. ²¹Ni là m dāañ ni-cee nì mbambaanaaa, m dāañ nì dineendi nì nsɔŋfi ní?

**Tijɔkɔndi kó Kriisitoo
nikitil kansikin**

5 ¹M gbīl bi sòoñ tijɔkɔndi tin bí ni-kansikinee pu. An ɔ́kɔntee, bin kaa fòo Yeesu ki kífiyee kaa kífi kí ɔ́a míñ gba. M gbīl yii ni-kansikin ubɔ cáá u-baa nimpuaa! ²Ni ɔ́aañ míñ ní ki gíti cáá dilambil kaa bí kunimbaaun kí nyántí un ɔ́a an tundee ni-kansikin. ³Maa bí ni-cee ni wāl-mi, ama m-landɔkɔŋu bí ni-cee. M pūti kpáaa kūu un ɔ́a an tunɔkpitilee ɔ́ti a li kii m bí ni-kansikinee. ⁴Ní kpāfiimaan nì ti-Dindaan Yeesu yindi pu, m-landɔkɔŋu làá dāa nīn bí ni-kansikin. Nì ti-Dindaan Yeesu ɔ́ŋŋu puee, ⁵ní dāa dū an niliuee kí tī Sitaanⁿ. U làá sàañ u-wunti ní u-naŋki ń dāa ɔ́mátí ti-Dindaan gítintam.

⁶Kun pu ní ni dákafi ki cáá dilambilee kaa ɔ́ñ. Naa nyí yii ɔ́kɔɔnyɔkɔ fīiyyee ní bi dū kí ɔ́a bukɔɔnsaa ní án jōmāaa^{ny}? ⁷Nyāntímaan nnyɔkɔpiki gbanti ɔ́n sá ikpítee kí nīn sá circirdambi kii bukɔɔnsaa bun kaa cáá nnyɔkɔee. Ni kpánti míñ ki dód, kun puee Kriisitoo un sá-ti Dilákatil jīŋaaliu pibilee dū u-ba ki ɔ́a saraa ipii yil pu ki tī timbi. ⁸An puee, tí jīmaan ti-jīŋaaliu gbanti nì kɔɔɔb bin poon baa ɔ́a ɔ́kɔɔnyɔkɔ ɔ́n sá kii ikpiti nì tijɔkɔndee, ama án nīn sá kii kɔɔɔb bin kaa cáá nnyɔkɔee, ki sá circir nì ibaamɔnee⁷.

⁹M nīn ɔ́māñ-ni kugbɔŋu ki tükū-ni yii ní taa yàntí ni nì bin tūñ ajɔkɔntuunee ń nīn kpáfí. ¹⁰Maa nīn li bin bí duulinyan ki tūñ ajɔkɔntuunee nì nnimbítaataam dambi nì binaayub nì biwaatootiliibi. An yaa bàá sá bín pu ní m lèe, m bàá li yii ní nyā duulinya poon ní. ¹¹M nín baasi la kí li min kugbɔŋu gbanti poonee di sá: unil un li yii u sá Kriisitoo yɔu, ama ní ki tūñ ajɔkɔntuun ǎá ki cáá nnimbítaataam ǎá ki sá uwaatootil ǎá ki sī binib ǎá ki sá udanyɔgbil ǎá unaayuyee ní m li. Ni nì an niliuee ń taa kpāfi kí jī tijin.

¹²Man di kaa làá sòoñ bin kaa nóo Yeesuee ɔ́ti. Bin sá Kriisitoo yabee ɔ́ti ní an sá ní sòoñ. ¹³Unimbɔti di làá sòoñ bin kaa sá Kriisitoo yabee ɔ́ti. Nyāntímaan unikpiti ni-kansikin^m.

^l 4.12 Kpèé Atuun 18.3, 20.34.

^m 4.17 Tiimotee: kpèé Atuun 16.1.

ⁿ 5.5 Ní dāa dū an niliuee kí tī Sitaan: An dákà yii bí nyāntí-u Kriisitoo nikitil kansikin.

^{ny} 5.6 Dūu ɔ́māntí nì Gala 5.9.

⁷ 5.8 B. 7: dūu ɔ́māntí nì Disa 12.3,5,21. - B. 8: dūu ɔ́māntí nì Disa 13.7.

^m 5.12-13 Ditee 17.7.

**Kriisitoo yab n̄ n̄n n̄j̄n̄k̄i
bi-b̄oti bi-kansikin**

6 ¹Ba pu ní ni-kansikin ubo n̄ u-juti yaa cáá t̄ob tibotee, ni cáá cáh bin kaa nóó Yeesuee cee, kaa cáá cáh bin nóó Yeesuee cee ní? ²Naa nyí yii bin f̄ōo Yeesu ki kíyee di làá dáá s̄oñ duulinya yab b̄otaaa? Nimbi bin làá dáá s̄oñ duulinya yab b̄otee di kaa n̄h̄n k̄i s̄oñ tiboti tin bí s̄ok̄om̄iiyeeeee? ³Naa nyí yii timbi di làá dáá s̄oñ ituun b̄otaaa? Kin ataa aṅa pu ní taa n̄h̄n k̄i s̄oñ binib b̄oti. ⁴Di sá yii nimbi kansikinee, ni yaa cáá t̄ob tibe, bin Kriisitoo nikitil kaa d̄ūu yíin binibee, b̄in ní nimbi c̄ab̄in bí n̄n sá bib̄soonliibi. ⁵Mimmee ni-kansikin ubo kaa bí ki cáá iciin k̄i n̄n n̄j̄n̄k̄i ni-kansikin b̄otaaa? Ni-cooi ní m bí li nee. ⁶Nimbee, ni n̄ ni-nabiki yaa cáá t̄ob tibotee, see bin kaa nyí Unimbotee cee ní ni tin s̄oñ-t̄i. ⁷K̄oṅk̄oñnee ni ȳint̄i kpataaa ni n̄ ni-nabiyaamu n̄n cáá t̄ob tibotee pu. Ba pu ní bi yaa n̄á-ni tin kaa k̄ít̄ee, naa j̄n̄ kim̄ot̄ii ní? Ba pu ní naa ȳant̄i un ȳūn-nee n̄ n̄n cáá cá ní? ⁸Ama nimbi gba di n̄áan tin kaa k̄ít̄ee ní ki ȳū. Ni-nabiyaamu mun nóó Kriisitooyee ní ni n̄áan mimmee! ⁹Naa nyí yii bin n̄áan tin kaa k̄ít̄ee kaa làá dáá kó Unimb̄oti Beelinaaa? Ubo n̄ taa m̄oñt̄i u-ba. Bin n̄áan tij̄k̄oñdee n̄ biwaatootiliibi n̄ bilaakpaadambi n̄ bin d̄o n̄ bi-ninajutiibee, ¹⁰n̄ binaayub n̄ n̄imb̄itaataam dambi n̄ bidanyoṅbiliibi n̄ bin sí binibee n̄ biyip̄oṅdambee kaa làá dáá kó Unimb̄oti Beelin. ¹¹M̄in̄ poon ní

ni-kansikin biba n̄n bí. Ama Unimb̄oti f̄ūl-ni ki l̄ēē ni-kpitii, ki ḡant̄i-ni ki ȳoñ ní n̄n sá u-yab. Ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo n̄ Unimb̄oti Fam puee, ni kp̄ant̄i deedeedambi.

**Ní ȳant̄i ni-wunti n̄ t̄i
ti-Dindaan tinyool**

¹²Ni-kansikin biba li yii: «M cáá nsan k̄i n̄á tik̄ok̄o», ama tik̄ok̄o di kaa n̄h̄n k̄i t̄i-mi. Báa m yaa cáá nsan k̄i n̄á tik̄ok̄o, an kaa sá báa kuṅyee ní m̄ d̄u m-ba k̄i t̄i kuyuru. ¹³«Tijin bí ki t̄i dipool ní, ní dipool mun bí ki t̄i tijin,» ama Unimb̄oti làá dáá k̄unt̄i t̄in liitil. Tiwun t̄in kaa bí ki t̄i dij̄k̄oñt̄undi, ti bí ki t̄i ti-Dindaan ní, ní ti-Dindaan mun bí ki t̄i tiwun. ¹⁴Ní Unimb̄oti un fikiti ti-Dindaanee n̄ dáá d̄u u-p̄oṅṅuee k̄i fikiti ti mun.

¹⁵Naa nyí yii ni-wunti sá Kriisitoo wunjaṅṅi níi? M k̄iik̄i k̄i ȳoñ Kriisitoo wunjaṅṅi k̄i d̄ūu kp̄afi n̄ kilaakpaai ȳoṅuoo? Aayee, báa f̄iii! ¹⁶Naa nyí yii un n̄ kilaakpaai yaa kp̄af̄ee, udaan wunti n̄ kilaakpaai yati n̄á tibaantiilaaa? Kun puee Unimb̄oti gb̄oṅku poon l̄i yii: «Bi-liit̄ilee n̄á ubaanti dee^{oo},» ¹⁷Ama un n̄ ti-Dindaan yaa kp̄af̄ee, udaan n̄ ti-Dindaan n̄á ubaanti n̄famin dee.

¹⁸Ní fámaan aj̄ok̄oñtuun, di sá yii ikpiti in k̄in binib n̄áanee kaa gb̄eet̄i tiwun, ama un n̄áan aj̄ok̄oñtuunee, ún u-ba wunti ní u n̄áan ikpiti. ¹⁹Áá naa nyí yii ni-wunti sá Unimb̄oti Fam min u t̄i-nee diiku ní naa ȳi ni-ba? ²⁰Unimb̄oti dá-ni n̄ kuda-p̄oṅu ní, an puee ní kp̄aan ni-wunti k̄i t̄i-u tinyool.

Dinimpucaal b̄oti

7 ¹Tí kp̄èè kugb̄oṅu kun ni n̄m̄anee b̄oti. An n̄h̄n k̄i t̄i unil n̄ taa bàà cáá unimpu. ²Ama, an taa láa ȳant̄i ní kó aj̄ok̄oñtuun poonee, an máan uninja kamaa n̄ n̄n cáá u-nimpuu, ní unimpu kamaa n̄ n̄n cáá u-cal. ³Uninja n̄ t̄o u-tundi n̄n sá puee k̄i t̄i u-nimpuu, ní unimpu mun n̄ n̄á m̄in̄ mbaantiim k̄i t̄i u-cal. ⁴Di sá yii an kaa sá unimpu di ȳi u-wunti u-ba, an sá u-cal di ȳi. M̄in̄ mbaantiim an kaa sá uninja di ȳi u-wunti u-ba, an sá u-nimpuu di ȳi. ⁵An puee, ubo n̄ taa n̄m̄int̄i u-juti báa tiba, asee ni yaa s̄oñ ki gb̄il̄in̄ t̄ob k̄i d̄u nyunti n̄ubo k̄i taa gb̄eē t̄ob k̄i n̄m̄a k̄i m̄eē. Ni n̄n m̄eē m̄in̄ ki d̄oṅyee, ní ní f̄at̄i kp̄afi. An yaa kaa sá m̄in̄, ni n̄n kaa n̄h̄n k̄i n̄n gb̄int̄i ki n̄ub̄ ni-ba ki n̄m̄eēyee puee, Sitaan n̄h̄n k̄i d̄i m̄in̄ pu k̄i c̄oṅki-ni.

⁶Tin m̄ s̄oñ-ni nee, kaa sá mara ní m̄ síin̄-ni, m̄ s̄anj̄k̄i-ni ní. ⁷M̄ bàà là yii bininjab k̄ok̄o n̄ bàà n̄n̄ bí kii man n̄n̄ bí pu nee ní, ama báa n̄ma n̄ Unimb̄oti n̄n̄ t̄iin̄-u puee ní. U t̄i ubo tiba ní ki t̄i un k̄iñee mun tiba.

⁸Ama, m̄ t̄uk̄u bin kaa cáá binimpoobi áá kaa m̄oñee n̄ bikpiipoobi yii an bàà n̄h̄n bí gb̄int̄i m̄in̄ kii man n̄n̄ bí pu nee. ⁹Ama bi yaa kaa n̄h̄n k̄i cúú bi-ba k̄i k̄al̄ m̄in̄, bí m̄oñ áá bí cáá binimpoobi, kun puee an s̄o á cáá unimpu áá á m̄oñ ki j̄t̄in̄ á n̄n̄ k̄a ki w̄u f̄orr̄ fáam.

¹⁰Nimbi binimpucaaliibi n̄ bica-m̄onliibi ní m̄ t̄i mara nee, (ti-Dindaan di ȳoñ mara gb̄anti, kaa sá man)

yii: Unimpu n̄ taa ȳik̄i u-cal cee. ¹¹U yaa tí c̄ant̄i u-calaaa, ú n̄n̄ k̄a m̄in̄ k̄i taa m̄oñ ubo, áá u n̄ u-cal n̄ n̄h̄n̄k̄i bi-kansikin ú f̄at̄i ḡit̄in̄-u. M̄in̄ mbaantiim, uninja mun n̄ taa j̄a u-nimpuu^o.

¹²Nimbi bin k̄iñee, tin m̄ làá t̄uk̄u-nee s̄eē, (an kaa sá ti-Dindaan di s̄oñ m̄in̄, man di l̄i.) M̄ l̄i yii a yaa cáá unimpu ní ki dáa f̄ōo Yeesu ki k̄i ní a-nimpuu kaa f̄ōo Yeesu ki k̄i, ama ní ki k̄i k̄i n̄n̄ gb̄int̄i sá a-nimpuee, á taa ȳant̄i-u. ¹³M̄in̄ ní unimpu mun yaa tí nóó Yeesu ní u-cal kaa nóó Yeesu, ama ní ki k̄i ú n̄n̄ gb̄int̄i sá u-nimpuee, ú taa ȳik̄i-u. ¹⁴Uninja un kaa nóó Yeesuee nimpuu n̄n̄ nóó Yeesuee puee, u k̄in̄ ki p̄il̄ Unimb̄oti dee. Ní unimpu un kaa nóó Yeesuee mun k̄in̄ ki p̄il̄ Unimb̄oti u-cal un nóó Yeesuee pu. An yaa kaa sá mimmee, bi-biyaamu kaa bàà p̄il̄ n̄ Unimb̄oti. An n̄n̄ sá mimmee puee, bi-biyaamu bí circir. ¹⁵Ama a yaa nóó Yeesu ní a-cal áá a-nimpuu kaa nóó Yeesu ní ki là k̄i c̄ant̄i-see, p̄o-u nsan ú n̄n̄ cá, mara ubo kaa bóob̄-si á cúú-u m̄oñ k̄i k̄aān̄. Di sá yii Unimb̄oti ȳiin̄-ti tí dáan̄ k̄i n̄n̄ bí n̄gbansoṅfin ní. ¹⁶Unimpu, a nyí yii sii n̄ a-cal yaa làá n̄n̄ gb̄int̄i ki bí, a làá n̄m̄a k̄i f̄i-u-aaaa? Áá uninja, a nyí yii sii n̄ a-nimpuu yaa làá n̄n̄ gb̄int̄i ki bí a làá n̄m̄a k̄i f̄i-u?

**Unimb̄oti n̄n̄ ȳiin̄-ni
puee, n̄n̄ bímaan m̄in̄**

¹⁷Tin b̄ee di sá yii bàà n̄ma n̄ n̄n̄ n̄ub̄ min ti-Dindaan t̄i-u ki w̄at̄i

^{oo} 6.16 Diny 2.24.

^o 7.11 B. 10-11: kp̄èè Maat 5.32, Maar 10.11-12, Luuki 16.18.

ní u nín fōō Yeesu ki kífíyee. An marau ní m síiñ Kriisitoo nikitij kɔkɔ kansikin. ¹⁸Sii un yaa gíí dikpancandi ní ki nín fōō Yeesu ki kífíyee n̄ taa nín yálin̄kí yii a làá gítí n̄á mana. Sii un kaa gíí dikpancandi ní ki fōō Yeesu ki kífíyee n̄ taa gíí. ¹⁹A yaa gííyaaa, a yaa kaa gííyaaa, tñ bɔti kaa páb, tin péee pábée di sá á n̄n n̄júb Unimbɔti marab. ²⁰Bàà n̄ma n̄ n̄n gbínti ki bí min ní u n̄n péee bí ní ki nín fōō Yeesu ki kífíyee. ²¹A yaa n̄n sá uyumbu ní ki nín fōō Yeesu ki kífí, á taa nín yálin̄kí, ama a yaa tí n̄jùn kífí fōō a-baaa, á pɔɔn̄ kífí fōō a-ba. ²²Uyumbu un fōō ti-Dindaan ki kífíyee, ti-Dindaan nyánti-u ikpiti yun̄kun, m̄n̄ ní un yì u-ba ki fōō Yeesu ki kífíyee sá Kriisitoo yumbuu. ²³Unimbɔti dá-ni n̄ kudapɔɔu ní, an puee ní taa gítí dū ni-ba kífí n̄á binib yumbui. ²⁴Nnabiyaamu, ni nín n̄n péee bí min ki wáati ki nín fōō Yeesu ki kífíyee, ní n̄n gbínti bí m̄n̄ kífí dū ni-ba kífí t̄i Unimbɔti.

Binimpucaaliibi n̄ bicam̄nliibi n̄ bikpiipoobi bɔti

²⁵An yaa k̄n̄ bin làá cáá binimpooobi n̄ bin làá m̄ñee bɔtee, ti-Dindaan kaa t̄i-mi mara m̄ yóon̄-bi, ama man nín d̄akafi puee ní m̄ làá lì kii m̄ nín sá unil un ti-Dindaan pú diyimɔɔl bi cáá m-pu dimákalee pu.

²⁶Man ká yii, kii dinimbinaamandi din bí kɔn̄kɔn̄nee puee, an n̄ñ unil n̄ taa cáá unimpu. ²⁷A yaa gítí dáá cáá unimpuee, taa ti nyàab̄ n̄san yii a làá jà-u. A yaa kaa láá tí cááyaaa, á taa ti cáá. ²⁸Ama n̄ m̄n̄ kɔkɔee,

uninja yaa cáá unimpu, waa ȳnti, m̄n̄ ní unimpu mun yaa m̄ñ waa ȳnti. Ama diḡn̄kpaandi di làá bà binimpucaaliibi n̄ bicam̄nliibi. An pu ní m̄ bàà là kífí nyánti-bi diḡndin.

²⁹Nnabiyaamu, tin m̄ làá l̄ee di sá yii n̄yunti kaa ti náan̄. An puee bin cáá binimpooobe n̄ n̄n bí kii bin kaa cááyee, ³⁰bin s̄ñee n̄ n̄n bí kii kunimbaau kaa cáá-bee, bin l̄āyee n̄ n̄n bí kii an kaa m̄ñ-bee, binyampoobi bin d̄āyee n̄ n̄n bí kii baa cáá tibe. ³¹Bin bí ki j̄n̄ duulinya puee n̄ n̄n bí kii baa bí páatí tibe. Kun puee, ni nín wāl duulinya bí min nee, u làá d̄ā kúnti.

³²M bàà là yii ní n̄n tó ni-ba kífí taa n̄n̄ n̄ñ, di sá yii ti-Dindaan tundi n̄maniñma pu ní un kaa cáá unimpuee nimbiliñ m̄n̄ ki nyàab̄ kífí fáatí ti-Dindaan. ³³Ama un cáá unimpuee nimbiliñ m̄n̄ duulinya tuun̄ji pu ní u nyàab̄ kífí fáatín̄ u-nimpuu. ³⁴Niinee u-land̄kɔi n̄á ili dee. M̄n̄ ní unimpu áá usapɔɔn̄ un kaa m̄ñee nimbiliñ m̄n̄ ti-Dindaan tundi pu, an nín làá n̄á pu u-wunti n̄ u-pɔbil n̄ n̄n bí circiree. Ama unimpu áá usapɔɔn̄ un m̄ñee nimbiliñ m̄n̄ duulinya tuun̄ji pu ní u nyàab̄ kífí n̄n fáatí u-cal.

³⁵Ni-n̄anti pu ní m̄ s̄on̄ tin bí nee, an kaa sá kífí b̄kañ-ni. M̄ là ní n̄n n̄áan̄ min n̄ñ ki kít̄ee ní, kífí dū ni-ba kɔkɔ kífí n̄á ti-Dindaan n̄aan̄ kífí taa k̄n̄ bàà laaba.

³⁶Unaacimpɔɔn̄ un di yaa bàà l̄ee yii waa làá cáá u-bɔɔn̄ ní ki d̄ā gítí ká yii waa n̄jùn kífí cúú u-ba, an làá n̄n péee páb-u m̄n̄ kífí n̄n c̄ee, ú cáá u-bɔɔn̄, waa n̄á ikpiti. ³⁷Ama

un di l̄ee u-pɔbil poon kaa ti bí kífí gítí u-boon ki yì u-ba ki nyí min u l̄ēyee, u nín baasii l̄ee u-pɔbil poon kífí n̄á miñyee deeyee, udaan l̄ee min n̄ñee. ³⁸Un kaa n̄jún ki cúú u-ba ki cáá u-bɔɔnee cee n̄ñ. Ama un n̄jún ki cúú u-ba kaa cáá u-bɔɔnee cee n̄ñ ki l̄akati.

³⁹Unimpu un m̄ñee máan̄ kífí n̄n péee náká u-cal ní bí n̄n bí iyunti kɔkɔ. Ama u-cal yaa kp̄ñyee, u tó u-ba kífí m̄ñ un u yaa l̄ee. Ama un fōō Yeesu ki kífíyee ní an sá ú f̄atí m̄ñ. ⁴⁰Man ceeyee, u yaa gbínti m̄n̄ kaa m̄ñ, u-pɔbil làá n̄n s̄on̄ ki j̄t̄in̄ u yaa m̄ñ. Man nín d̄akafi puee dee, ní m̄ fōō ki kífí yii ma mun cáá Unimbɔti Fam.

Tiwaatootinan bɔti

8 ¹Tiwan̄kuti tin bi t̄ooti awaayee n̄anti b̄tee^p, ti nyí yii bàà n̄ma nyí, ama dinyil c̄ab̄n̄ dilambil ní, ní dineendi ȳnti binib cá nyɔkɔpu nnimbɔtisan poon. ²Un d̄akafi yii u nyí tibe kaa láá b̄ee min sá ú b̄éyee. ³Ama un yaa n̄eeñ Unimbɔtee, Unimbɔti b̄ee udaan dee.

⁴Ni nín b̄alifi yii ni n̄jùn kífí n̄m̄ó tiwaatootinanaayee, ti nyí yii diwaal kaa sá tiba duulinya poon, m̄n̄ ní bàà unimbɔti ubɔ gítí kpá see Unimbɔtibaantee. ⁵Binib d̄akafi yii inimbɔti w̄ikí, iba bí yilpu ní iba bí taapu. Tin̄man, b̄ñ ceeyee, inimbɔti w̄ikí ní bidindambi mun w̄ikí. ⁶Timbee, ti cáá Unimbɔtibambaanti ní, ùn̄ di sá Ubaati un n̄aan̄ tikɔkɔee.

^p 8.1 Dūú n̄m̄nti n̄ Atuun 15.20,29.

^r 8.8 Dūú n̄m̄nti n̄ Room 14.17.

^s 9.1 Dūú n̄m̄nti n̄ Atuun 22.17-18, 26.16.

Ún̄ pu ní ti bí. Ní ti-Dindaan sá ubaanti, ùn̄ di sá Yeesu Kriisitoo. Ún̄ pu ní tiwan̄ kɔkɔ bí, u-pu ní ti mun bí.

⁷Ama bi-kɔkɔ kaa nyí m̄n̄. Di sá yii awaatuun m̄antiñ biba, ní bi gbínti ki n̄m̄ó tiwaatootinan, a lì kii diwaal di lafun baasii yì tinan gbantee, ní bi-pɔbiliñ n̄n kaa p̄ɔɔ puee ní bí n̄á ikpiti. ⁸Di sá yii tijin di kaa làá ȳnti tí s̄utí kífí p̄il Unimbɔti. Ti yaa j̄n̄aaa, an kaa làá b̄at̄i-ti tiba, ti yaa kaa j̄n̄aaa, an kaa làá gb̄eeñ-ti tibar.

⁹Ama ní n̄n nȳn̄ ni-ba n̄ ni nín tó ni-ba ki n̄áan̄ miñyee, an taa ȳnti bin kaa p̄ɔɔ nnimbɔtisan poonee n̄ lítí. ¹⁰Un kaa p̄ɔɔ nnimbɔtisan poonee yaa ká sii un nyí Unimbɔti b̄oti tin̄anee yaa k̄a ditangbandi diba taapu ki j̄ñee, an kaa téekí-u ú n̄m̄ó tiwaatootinanaaa? ¹¹Ní sii nyí-tam puee, kinabiki kin kaa láá b̄ee ki d̄óyee, kinabiki kin pu Kriisitoo kp̄ñyee n̄ wan̄k̄aaa? ¹²Ni nín bí ki n̄áan̄ ni-nabiyaamu ikpiti min ki k̄on̄tí bin kaa láá b̄ee ki d̄óyee land̄kɔi iweenee, an sá Kriisitoo ní ni n̄áan̄ ikpiti gbanti. ¹³An puee, tijin j̄tam di yaa làá ȳnti m-nabiki n̄ lít̄ee, m̄ kpá kífí n̄m̄ó tinan, an nín làá n̄á pu m-nabiki n̄ taa lít̄ee.

Bi nín máan̄ kífí n̄á pu kífí t̄i Yeesu kpambalee

9 ¹Maa tó m-baaa? Maa sá Yeesu kpambalaaa? Maa ká Yeesu ti-Dindaanaaa? M̄ nín t̄un̄ ti-Dindaan tundi ki nyánti kun̄yee di kaa sá

nimbaaa? ²Báà bin kínee yaa bí yii maa sá bíh cee Yeesu kpambal, nimbi máaà kí nīn nyí-mi yii m sá dikpambal. Ni nì ti-Dindaan nín gá ubaanti puee di dàkà yii m sá dikpambal.

³M nín sòòh tin ki tükù bin kpákantí-mee dee. ⁴Man kaa cáá nsan kí jī kí nyò m-tundi puɔɔɔ? ⁵Maa cáá nsan ki mun í ydoñ unimpu un nóó Yeesuee kí gá m-nimpuu ú nīn táá-mi kii akpambal gín kínee nì ti-Dindaan nabiyaaumu nì Peetroo nín gá pueeee? ⁶Áá an sá yii man nì Baarnaabaasi^t baba ní n̄ tō ditundi ní kí nín ká kí jī ní? ⁷Ŋma di kóò tisojati baa pà-u? Áá unil kaa g̃módò busubu bun u cóoñee biliŋaaa? Áá unaakpaal kaa nyù inaa in u kpáayee naabiimaaa?

⁸An kaa sá min binib nyí ki gáaà dīn nì foolee pu ní m sòòh, Mooyiisi marau mun lī mín ní. ⁹An g̃màñ Mooyiisi marab poon yii: «Á taa bóób unaa un gbàà idee nyɔkɔ.» Mimmee inaa bōti páb Unimbōtaaa? ¹⁰An kaa sá timbi pu ní an sòòh mimmamaa? Tɪŋman, an sá timbi pu ní bi sòòh mín. An máaà un kù idee nì un gbáayee n̄ nīn cáá dimákal yii bi làá ká bi-paatii poon. ¹¹Unimbōti bōti ní timbi búl ni-pɔbiliŋin. Mimmee ni-wanti tin ni cáá duulinyanee, ti yaa fōò tiba poonee, ti fōò ki lákataaa^w? ¹²Biba yaa cáá nsan ki jīn ni-puee, timbi kaa máaà kí jī ni-pu kí jītín bidambaaa?

Ama min bàà máaà ní gá kí tī-tee, ti g̃mēē kaa bālifi-ni an pu, án nín làá gá pu tiba n̄ taa likiñ-ni Kriisitoo Bɔmɔntiiti sanŋjuee. ¹³Ni nyí yii bin tūn ditundi kunimbōtidiinee, niin jinti ní bi jīn, ní bin gáaà saraabee mun cáá bi-jandi saraabee poon^y. ¹⁴Mín ní ti-Dindaan pú kinyɔkɔ yii bin sòòh Tibɔmɔntiilee n̄ nīn jīn bin cee bi sòòhnee g̃naan^a.

¹⁵Ama maa bālifi tin an sá ní gá kí tī-mee tiba nì tiba pu. Maa tí bíi g̃mà yii ní gá kí tī-mi. M yaa gbínti mín ki kp̃fi, an sɔ́ ki jítiñ ubɔ n̄ bàtī m-nyooti. ¹⁶Tibɔmɔntiil sòontamee kaa sá-mi dilambitundi, ama an páb-mi yii n̄ sòòh ní, kun puee an sá-mi mbusu ní m yaa kaa sòòh Tibɔmɔntiil gbantee. ¹⁷M yaa tūn ditundi gbanti nì dipɔbil dibee, m cáá tipaal. M yaa kaa tí túñ-dì nì dipɔbil dibaaa, ditundi din Unimbōti tī-mee dee. ¹⁸Mimmee, m-paati di sá ba? M-paati di sá m̄ sòòh Tibɔmɔntiil kí tī binib faalaa kí taa fōò tiba, ama ki mun bàà cáá nsan kí fōò tiba.

¹⁹M sá unil un yì u-bee ní, maa sá uyumbu. Ama kí g̃mā kí dáaliñ kunipaau kí cáaà Kriisitoo ceeyee, see m nín dū m-ba ki g̃iñ bāà g̃ma yumbuuee. ²⁰M yaa bí Juuda yab ceeyee, m g̃iñtí m-ba kii Juuda yab nín bí puee ní, kí g̃mā kí cáaà-bi Kriisitoo cee. M yaa bí bin dī Mooyiisi marabee ceeyee, m g̃iñtí m-ba kii bi mun nín bí puee

^t 9.6 Baarnaabaasi: kpèè Atuun 9.27, 11.22-25,30.

^u 9.9 Kpèè Ditee 25.4. Dūú g̃mànti n̄ 1 Tiim 5.18.

^w 9.11 Dūú g̃mànti n̄ Room 15.27.

^y 9.13 Kpèè Akoo 6.9,19, Ditee 18.1-3.

^a 9.14 Kpèè Maat 10.10, Luuki 10.7.

ní, kí g̃mā kí cáaà-bi Kriisitoo cee. Ama ní kaa bí m-ba marabee taapu. ²¹M yaa tí bí bin kaa nóó Mooyiisi marabee ceeyee, m tí g̃iñtí m-ba kii unil un kaa nóó marabee ní, kí g̃mā kí cáaà-bi Kriisitoo cee. Mín kaa dàkà yii maa tó Unimbōti marab. M tó-bi, Kriisitoo marab taapu ní m bí. ²²M yaa bí bin kaa pōō nnimbōtisane ceeyee, m g̃iñtí m-ba kii bi mun nín bí puee ní, kí g̃mā kí cáaà-bi Kriisitoo cee. Mín ní m g̃iñtí m-ba báà g̃ma nín bí miŋyee kí g̃mā kí fū biba tɪŋman pu. ²³Tibɔmɔntiil pu ní m pée bí ki gáaà mín kɔkɔee kí g̃mā kí dāá ká tiwammɔntiil an poon.

²⁴Naa nyí yii bin kɔkɔ cá ki sán kpaŋkpakantikuee, ubaanti di lintí ní kí fōò tipaalaa? Ni mun, nīn sámmāan min máaà ní sàh kí lintí kí fōò tipaalee. ²⁵Bin bin cá ditaatandi kpaŋkpakantikuee kóò tiwan tikpil, mbeefuulimu mun kúyee pu ní bíh gáaà kpaŋkpakantikubee. Ama timbee, ti sán kí fōò kifuulii kin làá nīn bí jaanjaanee ní. ²⁶An pu ní m sán m-nimbiliŋ bá kun m sán ki nyàabee pu. M yaa làá m̄dee, m bóntí ní kí nín bō, maa bōotí fám fám. ²⁷M sàantí m-wunti ní ki g̃úb-ti. M pōōntí ní, án nín làá gá pu m̄ taa sòòh nì bin kínee Unimbōti bōti kí wāŋki m-bee.

Unil n̄ nīn nyíh u-ba nì awaa
10 ¹Nnabiyaamu, m là ní téetí ditagbandi^b din n̄n còom̄ ki dī ti-naanjab ki g̃míntí-bee, n̄ bi-kɔkɔ nín n̄n dūti Tikati m̄ɔl puee bōti. ²Ditagbandee n̄ dim̄ɔlee poon ní bi fūl-bi bí n̄n nóó Mooyiisi, ³ní bi-kɔkɔ jín tijikaal tin nyēēñ Unimbōti ceeyee. ⁴Bi-kɔkɔ di tí nyūñ nnyim min nyēēñ Unimbōti ceeyee. Di sá yii bi n̄n nyūñ ditaŋkpa-kpaandi din nyánní Unimbōti cee ki cēentí-bee nyim ní^c, ditaŋkpalee n̄n sá Kriisitoo ní. ⁵Ama n̄n mín kɔkɔee, bi-kansikin tikpil n̄n gáaà min kaa fáatiñ Unimbōtee, an pu ní bi n̄n kp̃fi kuteeun^d.

⁶Tin n̄n gá-bi nee sá kudaanŋu ki tī timbi tí taa nín cáá ilandɔkɔkpiti kii bíh nín n̄n cáá ilandɔkɔkpiti pueeee. ⁷Ni mun n̄ taa ti nóó awaa kii bi-kansikin biba nín n̄n nóó puee, a l̄i kii an nín g̃màñ Unimbōti gbɔŋku poon puee yii: «Kunipaau kāl ki jín ki nyūñ ní ki yík̄i ki g̃ōò ki g̃ōñ diwaal^f.» ⁸Ti mun n̄ taa gá tilaakpaal kii bi-kansikin biba nín n̄n gá puee, an di n̄n yānti binib kutukub mmuŋku n̄n bita líti ki kp̃fi g̃wimbaanti^g. ⁹Tí taa ti cōŋkimaan ti-Dindaan kii bi-kansikin biba nín n̄n cōŋki-u pu kin ikoobu dāa júnti ki kūū-bee^{g̃b}. ¹⁰Ni mun n̄ taa gbùkum̄ kii bi-kansikin biba nín n̄n

^b 10.1 ditagbandi: Ŋyunti ŋun Unimbōti n̄n nyánti Isirayeel yab Eejipiti tɪŋkinee, ditagbandi di n̄n l̄i bi-nyɔkɔpu ki kp̃doti-bi. Kunyeeuee, di n̄n sá ŋwalifi ní, kpèè Disa 13.21-22, 14.19-20. - bi dūti Tikati m̄ɔl: kpèè Disa 14.22-29.

^c 10.4 B. 3: kpèè Disa 16.35. - B. 4: kpèè Dikà 20.8-11.

^d 10.5 Dūú g̃mànti n̄ Dikà 14.16.

^e 10.6 Kpèè Dikà 11.4.

^f 10.7 Disa 32.6.

^g 10.8 Kpèè Dikà 25.1-18.

^{g̃b} 10.9 Kpèè Dikà 21.5-6.

gbūkum pu ŋkúm tuuŋgu dómiń ki kũũ ki céeti-beeⁱ.

¹¹Ditafadaaldi gbanti n̄n jéeti bi-pu kí n̄n sá kudaanŋu ní. Bi ŋm̄n̄ tiboti gbanti kí kp̄aafi timbi bin bí ŋyuntijoolkaa nee poon nan ní. ¹²An puee sii un d̄akafi yii a n̄n yú pu nee, a yú deedeeyee, á n̄n nyí n̄ a-ba kí taa lítí. ¹³Ic̄ŋki in b̄n̄n ni-puee pée ŋm̄nti unil p̄ŋŋu nyɔkɔm ní, kun puee Unimboti yaa p̄oñ puee see ú ŋá m̄n̄. Waa kíiki tin lákatiñ ni-p̄ŋŋu puee n̄ b̄n̄-ni, di sá yii ŋyunti ŋun ní ic̄ŋki yaa b̄aán-nee, u làá t̄i-ni mp̄ɔn ní ŋm̄a kí ŋm̄èè, ní kí d̄akà-ni nsan ní d̄i kí nyā.

¹⁴An puee nnabiyaamu, ní s̄ān awaa. ¹⁵M s̄oñ-ni kii bi n̄n s̄oñ binib bin cáá nlandɔkɔee puee ní. Nimbi ni-ba n̄ d̄akafi tin m s̄oñ nee pu kí kp̄èè. ¹⁶Ndaam min pu ti jáam̄ Unimboti ti yaa làá j̄i ti-Dindaan jikaatee di kaa kp̄áfí-ti n̄ Kriisitoo fatikuu ubaantaaa? Kp̄ɔnɔ un ti gífi kí yàkatēe, an di kaa kp̄áfí ti n̄ Kriisitoo wunti kí ŋá ubaantaaa? ¹⁷Kp̄ɔnɔbambaanti ní an sá, ní bi gífi. M̄n̄ ní ti mun n̄n kp̄áfí ki sá kunipaau nee, ti kp̄ánti tiwumbaantiil, kun puee ti-kɔkɔ ŋm̄ɔ kp̄ɔnɔbaanti gbanti.

¹⁸Kp̄èèmaan Isirayeel yab b̄oti: bin n̄n j̄iñ tin bi c̄aab̄n̄ ki ŋáań Unimboti saraayee, bi n̄ Unimboti un bi ŋáań saraayee ŋá ubaanti dee^k. ¹⁹M n̄n l̄i pu nee d̄akà yii

diwaal bí tiban deeyaaa? Áa tiwan- kuti tin bi t̄ot̄i-d̄èe nanti di bí tiban ní? ²⁰Aayee, kpataaa! Di sá tin bi t̄ot̄èe, bi cáa t̄i arasiniibi ní, an kaa sá Unimboti^{kp}. An puee maa là ni n̄ arasiniibi n̄ kp̄afi ubaanti. ²¹Naa ŋūn̄ kí nȳɔ ti-Dindaan daam kí ḡiti nȳɔ arasiniibi mun yam. Naa tí ŋūn̄ kí j̄i ti-Dindaan jikaati kí ḡiti j̄i arasiniibi mun yati. ²²Ti là kí táká ti-Dindaan tiboti kí ȳoñ u-ŋuul naaa^l? Ti p̄ɔñ-uaaa?

Ti-tuuŋŋi n̄ n̄n t̄i Unimboti tinyool

²³Biba l̄i yii: «M cáá nsan kí ŋá tikɔkɔ,» ama tikɔkɔ mun kaa ŋān̄ ki t̄i-ni. «Ti cáá nsan kí ŋá tikɔkɔ,» ama an kaa sá tikɔkɔ di t̄ut̄iñ-ti nnimb̄otisan poon. ²⁴Ubo n̄ taa n̄n̄ nyāab̄ ūn̄ u-ba ŋanti, ama ní nyāab̄ ni-jutiibi ŋanti.

²⁵Ni ŋūn̄ kí d̄a tinan tin bi nyáfí kinyɔŋinee kí ŋm̄ɔ n̄ dip̄ɔɔɔŋkil kí taa b̄alifi yii t̄i sá ba yati. ²⁶Kun puee Unimboti gb̄ŋku poon l̄i yii: «Kitiŋ n̄ tin kɔkɔ pée bí ki-puee, ti-Dindaan di ȳi^m.»

²⁷Tí l̄i yii ubo kaa nóó Yeesu ní ki ȳiñ-ni ní j̄i tijin. Ni yaa là ki c̄ut̄èe, tin u yaa cáań ki ȳoñ-nee, j̄imaan. Ní taa l̄i yii ni là ni-p̄obilin̄ n̄ n̄n s̄òmee puee, ni làá b̄alifi-u yii u-nanti gbanti sá ba yati. ²⁸Ama ubo yaa t̄ükū-ni yii an sá tiwaatootinane, ní taa ŋm̄ɔmaan Un t̄ükū-nee puee, ní taa ŋm̄ɔmaan

án páb u-p̄obil. ²⁹- An kaa sá nimbi ní án taa páb, un t̄ükū-nee ní án taa páb.

«Ama ba pu ní an sá yii, án taa páb ubo puee, man batɔl cáá kigbeen-nyɔkɔ ní? ³⁰M yaa làá j̄i tijin ní ki yaa jáam̄ Unimboti ti-pu ní ki n̄n j̄ínee, ba pu ní bi ḡiti kp̄akantí-mi tijin tin pu m jáam̄ ki n̄n j̄ínee?»

³¹An puee, an yaa sá tijin ní ni bí ki j̄iñaaa, an yaa tí sá ndaam ní ni yaa tí bí ki nȳɔɔɔ, tin kɔkɔ ní ni bíi ŋáańee, ní ȳant̄i án n̄n t̄i Unimboti tinyool. ³²Ni-bimbim n̄ taa ȳant̄i bin sá Juuda yabee n̄ bin kaa sée, n̄ bin nóó Yeesuee n̄ lítí. ³³Nín̄ ŋáańmaan kii man n̄n̄ ŋáań puee: m pée p̄ɔnt̄i m-ba kí n̄n̄ fáat̄iñ b̄áa ŋma tikɔkɔ poon ní. Maa nyāab̄ man m-ba ŋanti, ama b̄áa ŋma ŋanti ní m nyāab̄, án n̄n̄ làá ŋá pu bí ká difiilee.

11 ¹Ní n̄n̄ d̄imaan man tab̄obilin̄ kii ma mun n̄n̄ d̄i Kriisitoo tab̄obilin̄ puee.

Unimpu n̄ ȳí ŋgaabu Kriisitoo nikitilin

²M p̄akà-ni kii ni n̄n̄ t̄éet̄i m-pu ŋyunti kamaa pu, ki ŋúb̄ tiboti tin m d̄akā-nee kii m n̄n̄ pée d̄akā-ni-ti puee. ³Ama n̄ m̄n̄ kɔkɔee, tiboti tin m là ní bééyee s̄èe: Kriisitoo sá uninja kamaa yidaaŋwu, ní unimpu yidaaŋwu sá u-cal, ní Kriisitoo yidaaŋwu sá Unimboti. ⁴Uninja di yaa bí ki m̄èè áá Unimboti t̄i-u dinyɔɔbundi diba ní u b̄i n̄aat̄i ní ki cíki tiba u-yil puee, u kp̄èè Kriisitoo fám dee. ⁵Ama unimpu di yaa bí

ki m̄èè Unimboti áá Unimboti t̄i-u dinyɔɔbundi diba ú n̄aat̄i ní tiba kaa b̄i u-yil puee, u kp̄èè u-cal un sá u-yidaaŋwuee fám dee. An bí kii u tú diyibaakpandee ní. ⁶Ama unimpu yaa kaa là kí d̄u tiba kí b̄iñ u-yil puee, ú c̄a u-yikpiti áá ú k̄oñ. Diyikpical áá dikooldi yaa tí cáá-u icooyaaa, ú n̄n̄ b̄iñt̄i tiba u-yil pu. ⁷Uninja kaa máań kí b̄iñ tiba u-yil pu, di sá yii ūn̄ sá Unimboti naŋku, ní ki sá u-nyooti. Ní unimpu sá uninja nyooti. ⁸Di sá yii an kaa sá unimpu pu ní Unimboti l̄èe tiba ki náań uninja, ama an sá uninja pu ní u l̄èe tiba ki d̄u náań unimpu. ⁹An kaa tí sá unimpu pu ní u náań uninja, ama an sá uninja pu ní u náań unimpuⁿ. ¹⁰An pu ní an sá yii ituun puee, unimpu máań kí n̄n̄ ȳíl tiba kí b̄iñ u-yil pu, m̄n̄ di d̄akà yii waa ȳi u-ba. ¹¹Ti-Dindaan saŋgu poonee, uninja kaa ȳi u-ba unimpu cee, m̄n̄ ní unimpu mun kaa ȳi u-ba uninja cee. Ubo kaa ŋūn̄ kí n̄n̄ bí ubo n̄ n̄n̄ kp̄á. ¹²Di sá uninja pu ní bi l̄èe tiba ki náań unimpu, ní unimpu mun di m̄aal uninja, ama b̄iñ kɔkɔee nyānn̄i Unimboti cee ní.

¹³Nimbi ni-ba, ní d̄akafi kí kp̄èè yii an ŋān̄ unimpu n̄ n̄n̄ m̄èè Unimboti kaa ȳíl tiba u-yil puɔɔ? ¹⁴Duulinya u-ba d̄akà yii an kaa ŋān̄ uninja n̄ n̄n̄ tú tiyikpiti s̄uuu. ¹⁵Ama unimpuee, tiyikpiti yaa f̄ik̄dee di sá u-nyooti, kun puee tiyikpiti n̄n̄ f̄ik̄d̄ puee di f̄oñ ŋgaabu ŋun u b̄áa làá ȳílee paanŋu. ¹⁶Ubo yaa cáá tiba kí kp̄akāń an puɔɔ, timbi n̄ Unimboti nikitin̄ n̄n̄ ŋúb̄ miŋyee dee.

ⁱ 10.10 Kp̄èè Dikà 17.6-14.

^j 10.16 Kp̄èè Maat 26.26-28, Maar 14.22-24, Luuki 22.19-20.

^k 10.18 Kp̄èè Akoo 7.6,15-16.

^{kp} 10.20 arasiniibi: kp̄èè 1 Tiim 4.1. - t̄ot̄èe... sá Unimboti: Ditee 32.17.

^l 10.22 D̄uú ŋm̄nti n̄ Ditee 32.21.

^m 10.26 Ilan 24.1.

ⁿ 11.9 B. 7: Unimboti naŋku, ní ki sá u-nyooti: kp̄èè Diny 1.26-27. - B. 8-9: kp̄èè Diny 2.18-23.

**An nín máań bí jī ti-Dindaan
jikaati puee**

(Kpèè Maat 26.26-29,

Maar 14.22-25, Luuki 22.15-20)

¹⁷Kɔŋkɔnnee m nín gbìl tiŋyee puee m làá wdoń-ni ní, di sá yii ni nín kōontí ikoon in an bàà sá án tūtuh-ni kin an púntí-nee. ¹⁸Mpeepeekaamee, m gbìl yii ni yaa kpáfi kí jáam Unimbɔtee, ni kpákà ní ki gánti tɔb. – Man m-ba, m fōō yii an máań ki sá mín. ¹⁹An lafun máań digántil n nín bí ni-kansikin, bí ģmā kí béé bin yú deedeeyee. – ²⁰Ni nín kpáfi kí jáam Unimbɔtee, an kaa sá ti-Dindaan jinti ní ni jīn. ²¹Di sá yii nimbee, bàà ģma ģaań malaa ní kí ydoń u-jinti ki bí jīn u-baba. Ni nín ģá mimmee ní ģkùm làá kpò biba ní bin kínee n gbí ndaam. ²²Naa cáá idumpu kí jī kí nyò niinaa? Unimbɔti nikitil ní ni kpèé fám naaa, bin kaa cáá tibe ní ni kōntí icoo ní? Ni cí yii m li-ni tiba ní naa! M pákà-naaa? Aayee, maa làá pákà-ni bàà fiii!

²³Ní kpèè tibɔti tin ti-Dindaan dākā-mi m dū ki nāatí-nee. Di sá yii kunyeeu kun bi dū ti-Dindaan Yeesu ki ģúbìń u-nannanliibee, u nín yōoń kpɔɔ ²⁴ki jáam Unimbɔti an pu ní ki cúu ģífi, ní ki bí yii: «Doo di sá man wunti tin m dū tī ni-puee, nín ģaańmaan mín ki téetí m-pu.» ²⁵Bi jín tijikaal ki dóoyee ní u tí yōoń ndaam ní ki bí yii: «Ndaam nee di sá m-fatikuu un làá nyēe, an di sá mpèeyee daanĵu. Ní nín ģaań mín ki nyù ki téetí m-pu^{ty}.» ²⁶Di sá yii, iyunti in kɔkɔ ní ni yaa

bí ģmòò kpɔɔ nee ki nyù ndaam neeyee, ni bí ki sòoń ti-Dindaan kúm pu dee kí dāá sāa ģyunti ģun u làá fātí ģítiínee.

²⁷An puee, ubɔ yaa kaa bàà máań kí ģmó kpɔɔ kí nyò ndaam gbanti ní ki yaa ģmó ki nyùnee, u yīntiń ti-Dindaan wunti nì u-fatikuu. ²⁸Mín puee, bàà ģma n cōģki u-ba kí wàatí ní kí nín ģmó kpɔɔ kí nyò ndaam gbanti. ²⁹Kun puee un di yaa ģmó kpɔɔ ki nyùń ndaam kaa nyí ti-Dindaan wunti bɔti taapuee, u nín ģmó ki nyùń mimmee, ditafadaaldi ní u dáal ki tó u-ba pu. ³⁰An pu ní ni-kansikin biba sá bibunliibi nì bideembi, ní tikpil mun kpī. ³¹Ti yaa cōģki ti-bee, Unimbɔti kaa dátí ti-tafal. ³²Ama ti-Dindaan yaa dátí ti-tafalee, an sá kí sāģki-ti, án nín làá ģá pu tí taa láa nín bí ditafadaakpaandi din poon duulinya nib làá dāá kóee nee.

³³An puee nnabiyaamu, ni yaa kpáfi kí jī ti-Dindaan jikaatee, ciití-maan tɔb. ³⁴Un ní ģkùm yaa cááyee, udaan n jīn u-dumpu, án nín làá ģá pu ní taa nín kpáfi kí dátí ditafadaaldi ki tòó ni-ba puee. An yaa sá tibɔti tin kínee, m yaa láa dómiínee ní m dāa dākà-ni-tì.

**Unimbɔti Fam nín pūń
dipɔl diŋyee bɔti**

12 ¹Nnabiyaamu, m là ní béé Unimbɔti Fam nín pūń dipɔl diŋyee bɔti. ²Ni téetí yii ni nín kaa nín dáá nóó Yeesuee, an nín dátí-ni ní ki cân awaa ģin bi máń ģaa gbìl kaa sòońee cee. ³An pu ní m là

ní béé yii unil un Unimbɔti Fam kpòotēe kaa ģūń kí lì yii mbusu n jēetí Yeesu pu, mín ní ubɔ kaa tí ģūń kí lì yii: «Yeesu sá ti-Dindaan» Unimbɔti Fam yaa kaa kpòoti udaan.

⁴Unimbɔti Fam nín pūń dipɔl^ŋ diŋyee bí u-ba u-ba, ama Unimbɔti Fam mbaantiimee di tìi mín. ⁵Ní báá ģma tundi nyēe di-ba di-ba, ama ní ti-kɔkɔ tūń ki tìi ti-Dindaan ubaanti. ⁶Ní báá ģma cáá min ní u tūń u-tundee, ama Unimbɔtibaanti di yàntí ti-kɔkɔ ģūń ki ģaań mín. ⁷Unimbɔti Fam tìi binib dipɔl ní bi tūń atuun an tútúń bàà ģma. ⁸Unimbɔti Fam pūń ubɔ iciin ú sòoń tibɔti, mín mbaantiim ní mì tí pūń ubɔ mun dinyil ú sòoń tibɔti. ⁹Unimbɔti Famee mbaantiim di pūń ubɔ fookii, ní ki pūń ubɔ mun ú nín ģūń ki cāantí iween. ¹⁰Unimbɔti Fam pūń ubɔ mpɔn ú nín ģaań maamaacib, ní kí pō ubɔ mun ú nín nàatí Unimbɔti nyɔɔbundi, kí pō ubɔ mun ú nín nyí kí gántí Unimbɔti Fam tundi nì arasiniibi tuuģģi, ní kí pō ubɔ ní ún sòoń isooncaan kupaau, ní kí pō ubɔ ní ún n gbìl isooncaan taapu kí nàatí. ¹¹Unimbɔti Fam mbaantiimee di tūń an tuuģģi kɔkɔ. Mì nín lēē miŋyee ní mì yàkatí mi-pɔl ki tìi báá ģma^{ŋm}.

**Tiwumbaantiil,
ama ajan kupaau**

¹²Kii tiwun nín sá tibaantiil ki cáá ajan kupaau puee, nì min kɔkɔ ajan gbanti bí a-ba a-ba, ģi-kɔkɔ

kpáfi ki ģá tiwumbaantiilee, mín ní ti nì Kriisitoo sá^{oo}. ¹³Mín ní bin sá Juuda yabee nì bin kaa sée, nì bin sá iyumbuee nì bin kaa sée, Unimbɔti Fam mbaantiim ní bi fùl ti-kɔkɔ ti kpánti tiwumbaantiil. Mín ní Unimbɔti tī ti-kɔkɔ u-Fam gbanti mbaantiim.

¹⁴Tiwun kaa sá mbaantiim, an yākatí ajan kupaau ní. ¹⁵Ditaal yaa bí yii: «Man kaa sá ģģal, an puee maa kúti tiwun pu», mimmee dāa lafun kúti tiwun pu^{oo}? ¹⁶Áá ditafal yaa bí yii: «Man kaa sá dinimbil, mín puee maa kúti tiwun pu», mimmee dāa lafun kúti tiwun pu^{oo}? ¹⁷Tiwun kɔkɔ yaa sá dinimbilee, tì bàà ģaań mana kí nín gbìl? Áá tiwun kɔkɔ yaa bàà sá ditafalee, mana ní tì bàà ģaań kí nín gbìl nsɔnsɔfi? ¹⁸Ama min Unimbɔti lèe ní u kāań tiwun jaŋģi tiwun pu. ¹⁹Ajan kɔkɔ yaa dūu ģá dijambaantiilee, tiwun kaa bàà bí deeyaa! ²⁰Tiģmanee unil wunti jaŋģi bí kupaau, ama ní ki sá tiwumbaantiil.

²¹An puee, dinimbil kaa ģūń kí lì ģģal yii: «Maa là-si,» mín ní diyil mun kaa tí ģūń kí lì ataa yii: «Maa là-ni.» ²²Unil wunti jaŋģi ģin bi kpèé yii ģaa pōyee, ģín di nín kēetí. ²³Ní ģin ti kpèé ki ģēēnee, ģín ní ti tìi tinyool, ní ģin bɔti taa lēe, ģín ní ti kpèé tiģan. ²⁴Ama ajan ģin sá amɔntee kaa nyàab bí tī-ģi tinyool, Unimbɔti ģá tiwun mín kí tī dijandi din lóó tinyolee tinyool ní, ²⁵án nín làá ģá pu digántil n taa

^{ty} 11.25 Dūú ģmàntí nì Disa 24.6-8, Yeer 31.31-34.

^ŋ 12.4 dipɔl: An dākà ģmam min Unimbɔti pūń unil ú dūú tō ún Unimbɔti tundee.

^{ŋm} 12.11 B. 4-11: dūú ģmàntí nì Room 12.6-8.

^{oo} 12.12 Dūú ģmàntí nì Room 12.4-5.

nín bí tiwun jaŋŋi kansikin ŋi-kɔkɔ n̄ n̄n sūn tɔb puee. ²⁶Falaa yaa cúú dijandi dibee, an cúú ki kpáan ajan kɔkɔ dee. Bi yaa tí b́i pàkà dijandi dibee, ŋin kɔkɔ kínee fàal ní.

²⁷Ni-kɔkɔ sá Kriisitoo wunti ní, ní ni-kansikin bàà ŋma sá tiwun jandi diba. ²⁸Mín ní Unimbɔti péé péé ki káan akpambal Kriisitoo nikitil kansikin, nlilitiimee, Unimbɔti bɔnaatiliibi, ntataatiimee, bidakaliibi², boonee ní u dū bin kínee ki páan. U pú biba bí n̄n ŋáan maamaacib, ki pú biba bí n̄n cāantí bibunliibi, ní ki tī biba ŋm̄m bí n̄n tūtún binib, ní ki pú biba bí n̄n kpòtī binib, ní ki pú biba bí n̄n sòon isooncaan kupaau. ²⁹Bi-kɔkɔ di sá akpambalaaa? Bi-kɔkɔ di sá Unimbɔti bɔnaatiliibaaa? Bi-kɔkɔ di sá bidakaliibaaa? Bi-kɔkɔ di ŋáan maamaacibaaa? ³⁰Bi-kɔkɔ ní Unimbɔti pú bí n̄n cāantí bibunliibaaa? Bi-kɔkɔ di sòon isooncaanaaaa? Bi-kɔkɔ di gbil isooncaan taapu ki nàatāaa? ³¹An puee, ní nyàab Unimbɔti n̄ p̄-ni dipɔl din jítiñ ŋin kíneeyee.

Ama m làá gítì dākà-ni nsan ŋun jítiñ i-kɔkɔee.

Dineendi di jítiñ tikɔkɔ

13 ¹Bàa m yaa sòon isooncaan, binib n̄n ituun soonŋyi, ní kaa cáá dineendee, tin m sòonee sá fám ní kii dawula àá diwan̄kilindi nín sūn pu fám an kaa cáá taapu puee ní. ²M ŋūn kí fōō dipɔl kí n̄n nàatī Unimbɔti nyɔɔbundi, ki ŋūn kí n̄n cáá dinyil kɔkɔ n̄n di-nyɔkɔm kí

béé tin kɔkɔ bí dibalinee, kí n̄n cáá fookii tiŋan án n̄n kpikiti ajoin^p, mín kɔkɔee m yaa kaa cáá dineendee, m sá fám ní. ³Bàa m yaa dū tiwan tin m cááyee kɔkɔ ki yākatī bifalaadambi, ki yaa dū m-ba gba ki tī bi wūn ŋm̄i, ama ní kaa cáá dineendee, tin kɔkɔ m ŋée sá fám ní, maa cáá ipaati.

⁴Un cáá dineendee cáá kimɔtī ní ki cáá tiniti. Waa cáá nnimbítaataam, kaa dākà u-ba, kaa cáá dilambil. ⁵Un cáá dineendee kaa ŋáan min kaa kítèe, kaa cáá ikummunti, kaa cáá diŋuul, kaa díki unil pu. ⁶Tin kaa bí deedeeyee kaa tìl un cáá dineendee dipɔɔpindi, see tin bí deedeeyee. ⁷Ūn pūn binib yintitam kɔkɔ ní, ki cáá fookii n̄n dimákal, n̄n kimɔtī ŋyunti kamaa.

⁸Unimbɔti nyɔɔbundi nàatitam làá dāá gbèēn, isooncaan sòontam làá dāá gbèēn, dinyil làá dāá kúntí, ama dineendi kpá kí kúntí jaanjan. ⁹Di sá ti-nyil din ti nyéee cáá di-gbeennyɔkɔm ní, mín ní Unimbɔti nyɔɔbundi nàatitam mun cáá mi-gbèenlan̄ki, kun puee taa nyí ki dód, kaa tí ŋūn kí sòon kí dód tikɔkɔ mun. ¹⁰Ama tikɔkɔ yaa láa dóntí ki ŋá mmɔmmee, tin n̄n wòbee làá dāá wāŋki.

¹¹M nín n̄n dáá sá kibikee, m n̄n sòon kii kibikee, ní ki dākafī kii kibikee, ní ki kítí m-bɔti kii kibikee. Ama, m nín wíiñ ki kpánti ukpaanee, m fá m nín n̄n sá kibiki ki ŋáan min miŋyee. ¹²Kɔŋkɔnnee, ti nín dáá wā́ puee bí pūuu kii bi nín kpèe digitikpil poon ki wā́ puee

ní, ama ŋyunti dōón, ti làá dāá wā́ b́jiii. Díñ pu nee, maa nyí ki dód, ama ŋyunti dōón, m làá dāá béé nyíki nyiki kii Unimbɔti nín nyí-mi pu nan ní.

¹³Kɔŋkɔnnee tiwan tita di bí: fookii, dimákal n̄n dineendi, ama tiwan titee kansikinee, dineendi di lī.

Unimbɔti Fam nín pūn dipɔl diŋyee tuuŋŋi

14 ¹An puee ní péé péé kí nyàab dineendi, kí nyàab dipɔl din Unimbɔti Fam pūnee, cilinjee: nyàabmaan Unimbɔti nyɔɔbundi nàatitam pɔl. ²Un sòon isooncaanee kaa b́i sòon n̄n binib, u sòon n̄n Unimbɔti ní, kun puee binib kaa gbil tin u sòonee taapu. Unimbɔti Fam pɔŋŋu di yàntī u sòon tin bí dibalinee. ³Ama un fòol Unimbɔti cee tibɔti ki nàatēe sòon n̄n binib ní, ní bi-nimbɔtinóotam m̄tī cá nyɔkɔpu ki tìl-bi kunyannyaau ki s̄ŋkī bi-pɔbiliŋ. ⁴Un sòon isooncaanee, ūn baba ní an tūtún, ama un fòol Unimbɔti cee tibɔti ki nàatēe tūtún Kriisitoo nikitil kɔkɔ dí cù nyɔkɔpu ní.

⁵M là báa ŋma n̄ n̄n sòon isooncaan, ama tin m baasii nyàab ní n̄n cááyee di sá ní n̄n fòol Unimbɔti cee tibɔti ki nàatī. Di sá un fòol Unimbɔti cee tibɔti ki nàatēe jítiñ un sòon isooncaanee, asee ubɔ yaa bí ki ŋūn kí nàatī isooncaan taapu án tūtún bàà ŋma n̄ cù nyɔkɔpu baba. ⁶Nnabiyaamu, tí dū tibɔti nee kí ŋm̄antī: tí lì yii m dómín ni-cee ní ki bí ki sòon n̄n ni isooncaan in naa gbilēe. Tin m

sòonee yaa kaa kúti-ni tiba, àá kaa cánti, àá naa béè tiba poon, àá naa gbil Unimbɔti nín tī dinyɔɔbundi diŋyee, àá kaa fōō didàkal diba poonee, mana ní án làá tūtun-ni?

⁷Tí tí dū kí ŋm̄antī n̄n tigbiŋgbiiliwan diwul àá kubeeu. Tiwane liitil siim yaa kaa nyēe u-ba u-bee, mana ní bi ŋūn kí gantī kí béé yii diwul di sūn nee, àá kubeeu di sūn nee? ⁸Ukantambunli yaa kaa búñ dijanjakantandi ki cánti, mana ní bin kínee làá béé kí b́ntí kujaau? ⁹Mín mbaantiim, ni yaa b́i sòon isoon in baa gbilēe, bi làá ŋá mana ní kí gbil taapu? Mimmee ni sòon ki fééñ dee. ¹⁰M nyí yii isoon nín bí i-ba i-ba puee wíikí duulinya poon, ama isoon iba kpá kaa cáá taapu. ¹¹Ama, ubɔ yaa b́i sòon n̄n mi isooncaanee, udaan sá man cee unicaan ní ma mun sá ūn cee unicaan. ¹²Kii ni nín bí ki nyàab Unimbɔti Fam pɔl puee, ní nyàab din làá yàntī Kriisitoo nikitil n̄ cù nyɔkɔpu nnimbɔtisan poonee tikpil.

¹³An puee un sòon isooncaanee n̄ m̄èè Unimbɔti n̄ p̄-u ŋm̄am ú n̄n nàatī tin u sòonee taapu. ¹⁴Di sá yii m yaa b́i m̄èè n̄n isooncaanee, an sá m-fam di m̄èè, ní m-landɔkɔŋu kaa b́i ŋáan diba. ¹⁵Mimmee, an máan m̄ m̄èè mana? M làá m̄èè n̄n m-fam ní kí m̄èè n̄n m-landɔkɔŋu mun binib n̄n gbil taapu, kí gāa ilan n̄n m-fam ní kí tí dū m-landɔkɔŋu kí gāa binib n̄n gbil taapu. ¹⁶M yaa b́i m̄èè ki pàkà Unimbɔti n̄n ŋfamiñ ŋmaniŋma, mana ní ubɔ un kaa gbil taapuee ŋūn kí kíf yii «Ameeni», ŋyunti ŋun ní waa gbil tin a sòonee taapuee? ¹⁷Tiŋman a-wimmeem

² 12.28 Dū ŋm̄antī n̄n Eef 4.11.

^p 13.2 Dū ŋm̄antī n̄n Maat 17.20, 21.21, Maar 11.23.

gbanti bàà ḡān, ama an kaa tútún a-juti.

¹⁸M jáam Unimbɔti, di sá yii m sòon isooncaan ki jítiih ni-kòkò. ¹⁹Ama Kriisitoo nikitil kansikinee, an yaa sá anyɔɔbun aḡmoo ní m sòon binib n̄ gbìl taapu án tútuñ-bee, m néen̄ mín̄ ki jítiih m̄ sòon isooncaan poon anyɔɔbun kutukub saalaa.

²⁰Nnabiyaamu, ní taa nín dákafi kii mbiyaamu nín dákafi puee, nín cáamaan binicikitikaabi landòkòḡu. Ama ikpiti jandi púee, ní n̄n bí kii mbiyaawaamuee kí taa nín ḡáan̄ ikpiti. ²¹An ḡmān̄ Unimbɔti gbɔḡku poon yii: ti-Dindaan lī yii:

«M làá dāá dī binicambi biba pu ní bí sòon̄ n̄ m-samaau nee inicansoon, ama n̄n̄ mín̄ kòkòee, baa làá p̄lilif̄n̄-miʳ.»

²²An puee Unimbɔti Fam nín t̄i isooncaan inyee sá Unimbɔti daḡku kubò ní ki t̄i bin kaa nóó Yeesuee, an kaa sá ki t̄i bin nóó Yeesuee. Ama kí f̄oól̄ tibɔti Unimbɔti cee kí dūú n̄aat̄ee di sá Unimbɔti daḡku ki t̄i bin nóó Yeesuee, ní kaa sá ki t̄i bin kaa nyí Yeesuee.

²³An yaa sá yii Kriisitoo nikitil kòkò yaa kpáfi kí jāam̄ Unimbɔti ní bàà ḡma bí ki sòon isooncaanee, un kaa nyí Yeesuee àá un pée kóon̄ kí p̄lif̄ee yaa gbìl̄ ni n̄n̄ sòon̄ miḡyee, waa ȳi-ni biwaatiibaaa? ²⁴Ama ni-kòkò yaa bí ki f̄oól̄ Unimbɔti cee tibɔti ki n̄aat̄ee, án làá gb̄ee un kaa nyí Unimbɔtee àá un pée

kóon̄ kí p̄lif̄ee p̄obil ní ú bée yii u sá ukpiti, kun puee u gbìl̄ tin ni sòonee taapu, ²⁵ní ki wál̄ u-landòkò in bál̄ u-p̄obilinee. Niinee ní ú t̄at̄ii d̄oon̄ dicincibil Unimbɔti nimbiin n̄ ijaam ní kí bí yii: «Tiḡman, Unimbɔti lafun bí ni-kansikin.»

Fikil fikil n̄ taa nín bí Kriisitoo nikitil kansikin

²⁶Mimmee nnabiyaamu, an sá tí ḡá mana ní? Ni yaa kpáfi kí jāam̄ Unimbɔtee, ubò n̄ ḡā ilan, ubò n̄ dākà Unimbɔti bɔti. Unimbɔti yaa dākà ubò tiba, ú sòon̄, ní ubò n̄ sòon̄ isooncaan, ní ubò n̄ n̄aat̄i isooncaanee taapu. Tin bàà ḡma làá ḡee n̄ tútuñ Kriisitoo nikitil n̄ cū nyòkòpu nnimbɔtisan poon. ²⁷Ni yaa làá sòon̄ isooncaanee, án n̄n̄ sá binib bili kii bita, bí n̄n̄ sòon̄ ubò ubò, boonee ubò n̄ n̄aat̄i tin bi sòonee taapu. ²⁸Ubo yaa kaa bí kí n̄aat̄i tin bi sòonee taapuee, un b̄ii sòon̄ isooncaanee n̄ ḡm̄l̄ kí n̄n̄ k̄n̄ ki sòon̄ ún̄ n̄ Unimbɔti kansikin ḡman̄ḡma. ²⁹Bin f̄oól̄ tibɔti Unimbɔti cee ki n̄aat̄ee máan̄ kí n̄n̄ bí bili kii bita ní bin kínee n̄ n̄n̄ p̄lif̄i ki d̄ant̄i tin bi sòonee. ³⁰Ama Unimbɔti yaa nyánti tibɔti tiba ki dākà ni-kansikin ubòee, un b̄ii sòonee n̄ ḡm̄l̄. ³¹Ni ḡūn̄ ni-kòkò n̄ n̄n̄ n̄aat̄i Unimbɔti nyòɔbundi ubò ubò án n̄n̄ làá ḡá pu ní bée kí ká kunyannyaauuee. ³²Uboonaatil máan̄ kí n̄n̄ cáá ḡfam̄ min̄ t̄i-u tibɔti u cáa n̄aat̄ee pu mp̄on̄. ³³Kun puee Unimbɔti kaa sá fikil fikil Nimbɔtiu, ama ḡgban̄sḡfi Nimbɔtiu ní u sá.

Kii Unimbɔti nikitij̄ kòkò poon an n̄n̄ pée sá puee, ³⁴Kriisitoo nikitil kansikinee, binimpoobi máan̄ kí n̄n̄ k̄a ki ḡm̄l̄ ní. Baa cáá nsan kí sòon̄ tiba. Bi máan̄ kí sint̄iih bi-ba taapu kii Unimbɔti gbɔḡku poon n̄n̄ lī puee. ³⁵Bi yaa kaa gbìl̄ tiba taapuee, bí tin b̄alifi bi-calib̄ mm̄ɔḡki. An kaa ḡān̄ binimpoobi n̄ sòon̄ tiba Unimbɔti nikitij̄ kansikin.

³⁶Nimbi cee ní Unimbɔti bɔti nyááaaa? Áá nimbi baba cee ní Unimbɔti bɔti d̄ómiñ ní? ³⁷Un yaa nyí yii u sá Unimbɔti b̄onaati-liu àá Unimbɔti Fam t̄i-u dip̄ol̄ dibee máan̄ kí bée yii tibɔti tin m ḡmān̄ nee sá ti-Dindaan marau ní. ³⁸Un kaa bée yii an sá ti-Dindaan marauee, ní ȳant̄i udaan bɔti.

³⁹An puee nnabiyaamu, nyàab̄-maan̄ Unimbɔti n̄ t̄i-ni dip̄ol̄ din làá ȳant̄i ní n̄n̄ f̄oól̄ u-cee tibɔti ki n̄aat̄ee, ama kí taa p̄iñ̄ bin sòon̄ isooncaanee nsan. ⁴⁰Ní n̄n̄ ḡáan̄ tikòkò án n̄n̄ k̄it̄i ki d̄i n̄n̄ nsan.

Kriisitoo fikititam

15 ¹Nnabiyaamu, m t̄eet̄i-ni Tibɔm̄ont̄iil tin m n̄n̄ sòon̄ n̄ ni, ni f̄oól̄ ki k̄i ki s̄i ti-puee bɔti. ²Tibɔm̄ont̄iil gbanti pu ní Unimbɔti f̄i-ni. An puee ní n̄n̄ gb̄inti ki ḡúb̄-ti kii m n̄n̄ n̄n̄ sòon̄ n̄ ni puee. Yaa sá f̄am̄, ni f̄oól̄ ki k̄i f̄am̄ dee.

³Tin bi dākà-mee, t̄iñ̄ ní m cáan̄ ki dākà-ni. Tibɔti gbanti poonee, tin p̄áb̄ tikpilee di sá yii Kriisitoo kp̄i timbi kp̄it̄ii pu ní, kii Unimbɔti gbɔḡku n̄n̄ lī puee. ⁴Bi s̄íb̄-u ní

iwiin ita dalee, Unimbɔti fikiti-u, kii an n̄n̄ ḡmān̄ pu Unimbɔti gbɔḡku poonee. ⁵U l̄ee u-ba ki dākà Peetroo n̄ u-kpambaliḡ saalaa n̄ alees. ⁶Boonee u-boonnooliibi alaataa aḡmoo mun ká-u dicilpu. Bi-kansikin tikpil̄ dáá bí kaa kp̄i, ama biba mun kp̄i. ⁷Boonee ní u l̄ee u-ba ki dākà Yakubu, n̄ akpambal̄ kòkò.

⁸B̄iñ̄ kòkò boon kpataaayee, ní u l̄ee u-ba ki dākà ma mun, man un bí kii m-ḡmalii kaa b̄an̄ ní bi m̄al̄-mee. ⁹Man di sá kiwaai akpambal̄ kansikin. Maa máan̄ bí ȳiñ̄-mi Yeesu kpambal̄ bàà f̄iñ̄, kun puee m s̄aan̄ Unimbɔti nikitil̄. ¹⁰Unimbɔti ḡanti pu ní m sá kun m sá d̄iñ̄ nee. Tiḡan̄ tin u ḡá-mee cáá mp̄on̄ ki ȳant̄i m túñ̄ ditundi ki jítiih akpambal̄ ḡin̄ kínee. An kaa sá man m-ba di túñ̄ an tuḡḡi, an sá Unimbɔti ḡanti tin bí m-nee di túñ̄ ditundi gbanti. ¹¹An puee an yaa sá maaaa, an yaa tí sá bin kíneeyaaa, tin pu ti sòonee dee, tin ni mun f̄oól̄ ki kíyee dee.

Ti mun làá dāá fikiti

¹²Ti yaa sòon̄ ki t̄ük̄u-ni yii Unimbɔti fikiti Kriisitoo ditaḡkpiilinee, mana ní ni-kansikin biba l̄i yii bitaḡkpiibi kaa bí kí fikiti? ¹³Bitat̄kpiibi yaa kaa fikiti ditaḡkpiilinee, mimmee Kriisitoo mun kaa fikiti deeyaa! ¹⁴Kriisitoo yaa kaa bàà fikit̄ee, Tibɔm̄ont̄iil tin ti sòonee bàà sá f̄am̄ ní, ní ni mun n̄n̄ f̄oól̄ ki k̄i miḡyee ḡá f̄am̄. ¹⁵Áli gba ti bàà

[†] 14.21 Kpèè Yees 28.11-12.

⁵ 15.5 B. 3: kpèè Yees 53.5-12. - B. 4: kpèè Ilan 16.10, Oosee 6.2. - B. 5: kpèè Luuki 24.34, Maat 28.16-17, Maar 16.14, Luuki 24.36, Yoow 20.19.

[†] 15.9 B. 8: kpèè Atuun 9.3-6. - B. 9: kpèè Atuun 8.3.

sá binyimɔndambi, kun puee ti mɔnti ki tɔ̀n Unimbɔti pu yii u fikiti Kriisitoo ditanjpiilin, kin u mun kaa fikiti-u, an yaa lafun sá tinman yii bitanjpiibi kaa fikitee. ¹⁶Bitanjpiibi yaa kaa fikitee, mimmee Kriisitoo mun kaa fikiti dee. ¹⁷Kriisitoo yaa kaa fikiti ditanjpiilinee, mimmee ni-fookiiu sá fám dee, ni dáá gbinti ki bí ni-kpitii poon dee. ¹⁸An yaa sá mimmee, bin nóó Kriisitoo ki kp̄iyee wáŋki. ¹⁹An yaa sá dimanjfal din poon ti bí nee ŋmanjma pu ní ti yaa máká Kriisitoo puee, mimmee timbi falaau jitiñ binib kɔkɔ yɔu dee.

²⁰Ama Kriisitoo fikiti ditanjpiilin tinman. Bitanjpiibi bin làá dáá fikitee, ún di sá upeepeekaa ki fikiti. ²¹Di sá yii unibaanti pu ní ŋkúm dī ki jéeti binib pu. Míñ mbaantiim ní bitanjpiibi fikititam tí dīn unibaanti pu kí fikiti báá ŋma. ²²Kii inifunaan kɔkɔ nín cáá mpèè nì Adam ki kúu puee, míñ mbaantiim ní bin kɔkɔ ŋá ubaanti nì Kriisitooyee làá dáá ká dimanjfal^u. ²³Ama an sá báá ŋma nì u-yuntiŋu ní. Kriisitoo di sá upeepeekaa ki fikiti ditanjpiilin, ní bin nóó Kriisitooyee mun n̄ dáá fikiti ŋyunti ŋun u yaa láa fátii gitiínee. ²⁴Boonee ní duulinya kúntitam n̄ nín bàñ. Ŋyunti ŋun u yaa láa kúnti ipɔn kɔkɔ nì i-nyɔkomee ní ú dū Dibeel kí tīi u-Baa Unimbɔti. ²⁵Kriisitoo làá jī dibeel míñ ní kí tin sáa ŋyunti ŋun u làá já kí p̄ɔkiñ u-nannanliibi kí dū-bi kí ŋá u-taari

taapuee^w. ²⁶U-nannanliu un u làá kúnti katanjooliyye di sá ŋkúm. ²⁷Kun puee an lī Unimbɔti gbɔŋku poon yii: «U dū tikɔkɔ ki ŋá u-taari taapu^y.» Unimbɔti nín lī yii u dū tikɔkɔ ki ŋá u-taari taapuee, kaa sá ki kpáañ ún Unimbɔti u-ba ní u kpáa dūu ŋá u-taapu. ²⁸Ŋyunti ŋun ní tikɔkɔ yaa láa s̄intiñ ti-ba ki tīi Kriisitooyee, niinee ní ún Unimbɔti Jipɔn mun u-ba n̄ dáá s̄intiñ u-ba kí tīi Unimbɔti un s̄intiñ tikɔkɔ taapu ki tīi-uee, ní Unimbɔti n̄ nín yì tikɔkɔ nì tikɔkɔ.

²⁹Kpèèmaan bin yànti bi fùul-bi Unimbɔti nyim bin kp̄iyee yil puee: bin kúuyee yaa kaa bàà fikitee, ba pu ní bi yànti bi fùul-bi Unimbɔti nyim bitanjpiibi yil pu? ³⁰Bi yaa kúu kaa fikiti ní, ba pu ní ŋyunti kamaayee timbi bí dinimbi-naamandin ní? ³¹Nnabiyaamu, baabadalee ŋkúm tà ki k̄ibiti-mi ní. Ni nín nóó ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo puee nín t̄i-mi dis̄indi diyyee di yì-ti ní m l̄i míñ. ³²An yaa sá yii unil yaa kp̄i waa ti fikitee, mimmee m nín jáñ nì kumooun peeli in bí Efeesee, ba paatii ní m ká? An yaa sá yii bitanjpiibi kaa fikitee, mimmee càmaan tí ŋá kii dilanjpandi nín lī puee yii: «Tí jī kí nyɔmaan, kun puee fool ti làá fu kpú^a.»

³³Ní taa yànti ubɔ n̄ k̄iil-ni: «Ni yaa nóó binib bin bimbim kaa ŋānee, see ni mun n̄ dáá b̄iil.» ³⁴Ní gítimmaan ni-ban kí nín cáá

ilandɔkɔmɔnti kí taa ti ŋá ikpiti. Ni-kansikin biba kaa nyí Unimbɔti. M nín lī pu nee, an sá ni-cooi ní.

Bin làá fikitee wunti

³⁵Ama ubɔ làá l̄i yii: «Mana ní bin kp̄iyee làá fikiti? Tiwun tilati ní bi làá dáá n̄n cáá dee?» ³⁶Ugbaan, a yaa búl ŋwamboolee, ŋwamboolee yaa kaa kp̄iyee, ŋuaa nyēē. ³⁷Kí k̄utèe, kun a búlee sá idi àà iwambool iba ní an nyā ki sá tifaal, kaa ti sá ŋwambool ŋun a búlee. ³⁸Unimbɔti di t̄i ŋwamboolee u nín là ŋú nyā kí n̄n bí miyyee. Ún di t̄i iwambool kɔkɔ nín máañ kí nyā kí n̄n bí miyyee.

³⁹Tiwan tin kɔkɔ cáá kufoouee wunti kaa sá tibaantiil, binib wunti bí ti-ba, ipeel yati bí ti-ba, nnombiyaamu yati bí ti-ba, ní ijɔm mun yati bí ti-ba.

⁴⁰Tiwun tin sá yilpu yatee bí, ní tin mun sá taapu dooyee yati bí. Tin sá yilpuee nyaan̄ku nyán ku-ba n̄ tin sá taapu dooyee. ⁴¹Ŋwiin̄ nyaan̄ku bí ku-ba ní uŋmal mun yɔkɔ bí ku-ba, áli gba iŋmalbijaa kansikinee i-nyaan̄ku bí ku-ba ku-ba ní.

⁴²Míñ mbaantiim ní bitanjpiibi yaa láa fikitee, an dāa bí. Tiwun tin kúuyee ní bi dù kí síb, ní tí dáá fikiti n̄ tiwun tin kaa kúuyee. ⁴³Kí wàati bí dū-ti kí síbee, tàa ŋāñ, kaa p̄ɔɔ mun. Ama ní tí dáá fikiti n̄ kunyaan̄gu n̄ m̄pɔn. ⁴⁴Taapu doo wunti ní bi dùú síb ní t̄i yaa fikitee, Circir Fam n̄ dáá t̄i-ti dimanjfal. Míñ puee, taapu doo wunti bí ní tiwun

tin Circir Fam t̄i dimanjfalee mun bí. ⁴⁵Kii Unimbɔti gbɔŋku poon nín lī puee yii: «Adam unipeepeekaayee, Unimbɔti náañ-u ní ki t̄i-u dimanjfal^b», ama Adam joolkaayee, ún sá Ŋfam min t̄i dimanjfalee ní. ⁴⁶An kaa sá un nyánní Unimbɔti ceeyee di péeti kí dáañ, an sá un nyánní taapu dooyee di péeti, ní un nyēēñ Unimbɔti ceeyee n̄ páanní boon. ⁴⁷Ntam ní Unimbɔti dūu náañ Adam peepeekaa ní u sá taapu doo^b, ama Adam liliitee nyánní Unimbɔti cee ní. ⁴⁸Binib bin sá taapu doo yabee náañ n̄ un Unimbɔti dū n̄ tam ki náañee ní, ní bin sá yilpu yabee náañ n̄ un nyánní yilpuee. ⁴⁹Ti n̄ un sá taapu dooyee nín náañ pu nee, míñ mbaantiim ní ti n̄ un sá yilpuee làá dáá n̄n tí náañ.

⁵⁰Nnabiyaamu, tin m là kí t̄ukù-nee s̄èe: tiwun n̄ fatiku kaa ŋūñ kí kó Unimbɔti Beelin, míñ ní tin kúuyee kaa ŋūñ kí fōo tin kaa kúuyee.

⁵¹M làá t̄ukù-ni tibɔti tin n̄n bí dibalinee: di sá yii ti-kɔkɔ kaa làá dáá kpú, ama ti-kɔkɔ wunti di làá dáá kpántí. ⁵²Dikantánjoolkaal yaa láa búnee, niin niin dicilpu kii dinimbi nín péee kábiti puee, bitanjpiibi kpáa fikiti n̄ tiwun tin kaa ti kúuyee, ní timbi bin k̄iñ kaa kp̄iyee wunti n̄ cúú kpántí^c. ⁵³Di sá yii tiwun tin bíílee dāa kpántí tin kaa bíílee, míñ ní tiwun tin kúuyee dāa kpántí tin kaa kúuyee. ⁵⁴Ŋyunti ŋun ní tiwun tin bíílee yaa láa kpánti tin kaa bíílee, ní tiwun tin kúuyee yaa láa kpánti tin kaa ti kúuyee, ŋyunti gbantee an ŋá

^u 15.22 B. 21-22: kpèè Diny 3.17-19, Room 5.12-21.

^w 15.25 Kpèè Ilan 110.1.

^y 15.27 Kpèè Ilan 8.7.

^a 15.32 Kpèè Yees 22.13.

^b 15.45, 47 Kpèè Diny 2.7.

^c 15.52 B. 51-52: Dūú ŋmànti n̄ 1 Teesa 4.15-17.

kii an nín ñmàñ Unimbɔti gbɔŋku poon puee dee, yii: «Bi kúnti ñkúm, dijajil ñá dimɔndi.»

⁵⁵ «Too, ñkúm, a-jajil bí la?»

Too, ñkúm, a-looti bí la^d?»

⁵⁶ Ñkúm looti di sá ikpiti, ní ikpiti pɔŋŋu sá mara. ⁵⁷ Tí jãammaan Unimbɔti u nín ñiñfi ti-Dindaan Yeesu Kriisitoo pu ki tii-ti dijajil ñiyee pu.

⁵⁸ An puee, m-nabineenkaamu, ní nín ñúb an píkí, kí báañ inyaan kí nín tũmmaan ti-Dindaan tundi kí taa gbèèñ, kí nín nyí yii ni-tundi kaa làá gbíntí fám.

Tootoo un bi tó kí tũtũ Kriisitoo yabee

16 ¹ Tibɔti tin m cáá kí tũkũ-ni tootoo un ni tòó kí tĩ Kriisitoo yab bin bí Jeerusaleemee puee sè^{ee}. Ni mun n nín ñáañ kii m nín ñáká Kriisitoo nikitiŋ ñin bí Galaati tiŋkinee puee. ² Kɔsil kamaayee, báá ñma n lēē min u kée dijandi ñin u làá tĩyee kí yóoñ, án taa nín sá yii man m bāñ ní ní nín kí animbil ditɔl. ³ Ní lēē binib biba, m yaa láa bāañee m tĩ-bi kugbɔŋu, kí tɔ-bi bí cáá ni-tootoou kí tĩ Jeerusaleem yab. ⁴ An yaa tí sá yii m cù m-baaa, man nì bi n nóó kí cù.

Pɔɔl bí ñákafi kí còom u-saŋŋu

⁵ M yaa làá ñáañ ni-ceeyee, m làá ñíñ Maseeduwaan tiŋkin ní kí nín bāñ-ni, kun puee m là kí ñí

Maseeduwaan ní^f. ⁶ An yaa yíñ m làá kál ni-cee fiii. Ni yaa kaa kpēē gba, ni-cee ní m làá kál ní tiwool yuntiŋu n jiti, án nín làá ñá pu ní tũtũ-mi m ñikí m-saŋŋu laakin sá m cūee. ⁷ Maa ti là kí ñá kál ni-cee fiii, ti-Dindaan yaa kíyee, m làá kál ni-cee kí yúntí ní.

⁸ Ama m làá nín bí Eefeesi tiŋkin ní kí tin sã Pantikooti jĩŋaaliu dal.

⁹ Di sá yii nsan ñubɔ piiti ki ñoñ m ñí kí tɔ ditũŋkpaandi, nì min kɔkɔ m-nannanliibi wiiki tikpilee^g.

¹⁰ Tiimootee yaa bāañ ni-ceeyee, ní fōō-u mmɔntiimin u-pɔbil n nín sòm, kun puee u mun tũñ ti-Dindaan tundi kii mamee ní. ¹¹ Uɔ ñ taa kpèè kí sɔŋkɔñ-u, ama ní tũtũ-u ú fātí kí gitiñ m-cee nì dipɔɔsɔŋkil, di sá man nì nnabiyaamu mun bí dooyee ká ki cí-u.

¹² M bàà tĩ ti-nabiki Apooloosi kunyannyaau u nì nnabiyaamu mubɔ bí bàà ñáañ ni-cee, ama waa là kí ñáañ kɔŋkɔñnee^{gb}. Ñyunti ñun sá ú ñáañee yaa láa bāañee, u ñá ñoñ.

Tibɔkpaafikaal nì ijaam

¹³ Ní nín nyí nì ni-ba kí nín ñúb ni-fookiiu Kriisitoo ni án píkí, kí nín cáá dipɔbil, kí nín pɔɔ. ¹⁴ Tin kɔkɔ ni yaa làá ñée, ní nín ñáañ nì dineendi.

¹⁵ Nnabiyaamu, m làá giti kũti-ni tiba: Kéè ni nyí Steefanasi nì u-dicaŋkuɔɔ, ni tétí yii bñ di

sá bin péé péé ki fōō Yeesu ki kíí Greeki tiŋkin ki tũtũñ Unimbɔti yabee. ¹⁶ An puee, ní ñú ni-ba kí tĩ an nibee jutiibi nì bin kɔkɔ bí bi-cee ki tũñ ditundi nì dipɔbil dibee.

¹⁷ Steefanasi nì Fɔrtunatuusi nì Akayikuusi ñáantam mɔkɔñ-mi, di sá ni nín kpá m-ceeyee, bñ di tēñ ni-yil pu ki ñáañ tin ni yaa bàà bí ni bàà làá ñá kí tĩ-mee. ¹⁸ Bi tĩ-mi kunyannyaau kii bi nín tĩ ni mun puee. Binimɔntiibi bin bí mimmee máañ bí pàkà-bi.

¹⁹ Kriisitoo nikitiŋ ñin bí Asii timm un ee jáañ-ni. Akiilasi nì

Priisiilⁱ nì bin kɔkɔ kōontí bi-dumpu ki jáañ Unimbɔtee jáañ-ni tiŋan ti-Dindaan pu. ²⁰ Nnabiyaamu mun kɔkɔ bí dooyee jáañ-ni.

Ní jãañ tɔb nì kunabitiu jaamii.

²¹ Man Pɔɔl m-ba di ñú m-ŋal ki ñmàñ anyɔɔbun nee kí jãañ-ni.

²² Un kaa là ti-Dindaanee, udaan n ñá fám.

Maranata – Ti-Dindaan ñoñ! –

²³ Ti-Dindaan Yeesu ñanti n nín bí ni-pu.

²⁴ M néen ni-kɔkɔ Yeesu Kriisitoo pu.

ⁱ 16.19 Kpèè Atuun 18.2.

^d 15.55 B. 54: Yees 25.8. - B. 55: Oosee 13.14.

^{ee} 16.1 Kpèè Room 15.25-26.

^f 16.5 Kpèè Atuun 19.21.

^g 16.9 B. 8-9: kpèè Atuun 19.8-10.

^{gb} 16.12 Apooloosi: kpèè atuun 18.24.